

Vad har hänt?

– Floraförändringar i Skåne under de senaste 50 åren

Natur och Kultur
Kjell-Arne Olsson

2008:4

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Titel:	Vad har hänt? – Floraförändringar i Skåne de senaste 50 åren
Utgiven av:	Länsstyrelsen i Skåne Län år 2007
Författare: Kjell-Arne	Olsson
Beställningsadress:	Länsstyrelsen i Skåne Län Miljöenheten 205 15 MALMÖ Tfn: 040-25 20 00 skane@lansstyrelsen.se Rapporten kan läsas eller skrivas ut från Länsstyrelsens webbplats www.lansstyrelsen.se/skane/
Copyright:	Innehållet i denna rapport får gärna citeras eller refereras med uppgivande av källan
Upplaga: 160	ex
ISBN: ISBN:	978-91-85587-78-0
Layout:	Länsstyrelsen i Skåne län
Tryckt:	Länsstyrelsen i Skåne län
Omslagsbild:	Kalkfuktäng och planterad granåker vid Trunelän, Maglehems socken. Foto: Kjell-Arne Olsson

Förord

Ändrade förhållanden inom jord- och skogsbruk har, tillsammans med all annan miljöpåverkan, lett till drastiskt ändrade villkor för många växter. Nya arter har vandrat in, andra försvunnit eller gått starkt tillbaka. Många naturtyper och växter som för bara några decennier sedan betraktades som vanliga, är idag hotade.

Tack vare Lunds Botaniska Förenings två gedigna inventeringar av kärlväxtfloran i Skåne, 1938–1972 och 1989–2005, finns det nu möjlighet att se förändringar i kärlväxtfloran som skett sedan slutat av 1930-talet till idag. Förändringar, som annars skulle vara svårt att upptäcka. Rapporten *Vad har hänt?* –

Floraförändringar i Skåne de senaste 50 åren vill på ett populärt sätt sprida kunskap och information om några av dessa förändringar i den skånska floran sedan 1930-talet. Förhoppningsvis kan rapporten också väcka intresse för och öka medvetenheten om de förändringar, både positiva och negativa, som floran ständigt genomgår.

Rapporten har författats av Kjell-Arne Ohlsson, Lunds Botaniska Förening, som också har hållit *Projektet Skånes Flora*. Författaren ansvarar själv för rapporten, och den innebär inget ställningstagande från Länsstyrelsen. Arbetet har finansierats av Naturvårdsverkets medel för regional miljöövervakning år 2006.

Malmö, januari 2008

Gudrun Berlin
Länsstyrelsen i Skåne län

Innehållsförteckning

Inledning	5
Arter kommer – arter går	6
Rikkärr och kalkfuktängar	8
Fattigkärr.....	15
Näringsrika vatten – eutrofa vatten.....	20
Näringsfattiga vatten – oligotrofa vatten	26
Sandstäpp	32
Borsttåtelhed	39
Åkerogräs.....	45
Ruderatmarker	51
Barrskog med lång kontinuitet.....	57
Alsumpskog	63
Ädellövskog.....	68
Havsstrandäng.....	75
Främmande arter	81
Litteratur	85

Inledning

Kärlväxtfloran i Skåne har blivit inventerad på landskapsnivå två gånger av Lunds Botaniska Förening. Genom det inventeringsmaterial som samlats in och registrerats från dessa två inventeringar, har vi i Skåne ett unikt material för att kunna se och studera förändringar i vår flora och miljö.

1938 bildades sektionen Skånes Flora inom Lunds Botaniska Förening för att utforska den skånska växtvärlden. Inventeringarna, som utfördes sockenvis i sektioner med en yta på 6–8 km², genomfördes 1938–1972 (med vissa kompletteringar ända fram till 1984) under ledning av Henning Weimarck. Inventeringarnas resultat publicerades 1985 i *Atlas över Skånes Flora* och visar framför allt florans sammansättning kring 1900-talets mitt.

Förändringarna i det skånska landskapet har varit genomgripande sedan Weimarcks inventering. Ändrade förhållanden inom jord- och skogsbruk har, tillsammans med all annan miljöpåverkan, lett till drastiskt ändrade villkor för många växter. Nya arter har vandrat in, andra försvunnit eller gått starkt tillbaka. Många naturtyper och växter som för bara några decennier sedan betraktades som vanliga, är idag hotade.

På grund av de stora förändringar som vårt landskap och flora genomgått sedan den förra inventeringen, startade Lunds Botaniska Förening i slutet av 1980-talet Projekt Skånes Flora. Från 1989 och fram till och med 2005 inventerades den skånska kärlväxtfloran ännu en gång, nu i rutor om 2,5×2,5 kilometer. Resultatet av dessa rutininventeringar publicerades i maj 2007 i *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning* (Tyler m.fl., 2007).

Som en del av Projekt Skånes Flora genomfördes i mitten av 1990-talet en statistisk jämförelse av resultaten från de bägge inventeringarna. I studien undersöktes skillnader i arternas frekvens (förekomsternas täthet i landskapet) och deras stabilitet (bundenhet till gamla lokaler, alternativt svårighet att sprida sig till nya lokaler). Genom att jämföra olika egenskaper hos de arter som minskat respektive ökat, försökte vi påvisa vissa generella samband mellan floraförändringar och arternas olika krav vad gäller ett antal miljöfaktorer. Rent generellt tycks kvävet vara den enskilda faktor som haft störst betydelse för de floraförändringar som ägt rum i Skåne de senaste årtiondena. Mera förvånande är att några säkra samband mellan förändringarna och ökad försurning inte kunde iakttas. Undersökningen baserades på aktuella rutininventeringar och inmatade data från 124 rutor ur fältanteckningsböcker från den förra inventeringen och omfattade drygt 1000 arter. Studien finns publicerad i *Svensk Botanisk Tidskrift* (Tyler & Olsson, 1997) men utgör även grunden till kap. 7. *Sentida förändringar i Skånes flora* i *Floran i Skåne. Vegetation och utflyktsmål* (Olsson m.fl. 2003). För närmare information kring metodik, resultat etc. hänvisas till dessa publikationer.

Denna rapport vill på ett populärt sätt sprida kunskap och information om förändringar i vår växtvärld genom att presentera ett antal utvalda växtsamhällen som är av intresse för naturvården. Dessa växtsamhällens utbredning i landskapet

illustreras med hjälp av biotopkartor där ett antal karaktärsarter karterats utifrån de fynd som gjorts under Projekt Skånes Floras inventering. Varje växtsamhälle åtföljs av en presentation av några typiska växter tillsammans med foton och utbredningskartor från förr och nu. För varje växtsamhälle finns också en sammanfattande tabell som anger miljöfaktorer som gynnar respektive missgynnar det. Förhoppningsvis kan denna rapport väcka intresse för och öka medvetenheten om de förändringar, både positiva och negativa, som floran ständigt genomgår. Våra inventeringar och florer innehåller ett mycket rikt material för vidare studier och är ett utmärkt instrument för miljöövervakning. 2008 kommer Lunds Botaniska Förening att starta en ominventering av 200 slumpmässigt valda inventeringsrutor. På så sätt kommer vi även i framtiden att kontinuerligt kunna övervaka de förändringar vår flora och miljö genomgår. I denna rapport presenteras knappt 50 arter med utbredningskartor; i *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning* finns 1570 utbredningskartor för vildväxande, bofasta växter i Skåne.

Denna rapport grundar sig i första hand på material ur *Atlas över Skånes Flora* från 1985 samt de två banden av *Floran i Skåne* utgivna 2003 och 2007, men även exempelvis Naturhistoriska Riksmuseets *Den Virtuella floran* och *Den nya nordiska floran* av Mossberg och Stenberg från 2003 har varit värdefulla hjälpmedel. Artbilderna i rapporten har tagits av Sven Birkedal, Alf Porenus, Torgny Roosvall, Åke Svensson och Sven Waldemarsson.

Arter kommer – arter går

Genom dagens debatt om miljöproblem, klimatförändringar, genomgripande landskapsomvandlingar, minskad biologisk mångfald etc. är det lätt att förledas att tro att antalet arter i vår flora minskar. Så är dock inte fallet. 1749 – det år som Linné genomförde sin Skånska resa – fanns det omkring 1500 vildväxande, bofasta taxa (arter, underarter, varieteter och hybrider) i Skåne. Den senaste inventeringen av landskapet visar att vi idag har 1760 bofasta taxa. Sedan Linnés tid har 370 taxa kommit in – oftast med människans medvetna eller omedvetna hjälp – och blivit bofasta i landskapet. Under samma period har drygt 100 taxa som tidigare varit bofasta i Skåne dessvärre försvunnit, i de flesta fall som en direkt följd av mänsklig påverkan eller till följd av vårt sätt att bruka landskapet.

Antalet bofasta taxa har i stort sett ökat kontinuerligt, endast under 1960-talet försvann det fler växter (16 taxa) än som etablerade sig. Det är glädjande att kunna konstatera att antalet försvinnanden har minskat och nu är nere på mycket låga nivåer (endast 11 arter har försvunnit sedan 1980). Naturvårdsinsatser och floraövervakning har härvidlag säkert haft stor betydelse.

Totalt har mer än 3600 taxa med säkerhet påträffats som vildväxande i Skåne. Av alla växter som någon gång har förts in och hittats växande vilda, är det mindre än 30 % som blivit bofasta. De allra flesta av dessa invandrare finner vi i

kraftigt människopåverkade miljöer som väg- och åkerrenar, banvallar och ruderatmarker. I mera ”opåverkad natur” är det bara något 10-tal som etablera sig.

Rikkärr och kalkfuktängar

Rikkärr och kalkfuktängar är klenoder i vår natur. De är ofta mycket artrika och det är här man kan stifta bekantskap med många sällsynta arter. Växter som majviva *Primula farinosa*, slätterblomma *Parnassia palustris*, tätört *Pinguicula vulgaris*, rosettjungfrulin *Polygala amarella*, trubbtåg *Juncus subnodulosus*, ängsstarr *Carex hostiana*, näbbstarr *C. lepidocarpa* och orkidéer som honungsblomster *Herminium monorchis*, majnycklar *Dactylorhiza majalis* och kärrknipprot *Epipactis palustris* är goda indikatorarter för rikkärr och kalkfuktäng. Bland riktiga rariteter kan svarttåg *Juncus anceps*, flugblomster *Ophrys insectifera*, gulyxne *Liparis loeselii* och stor ögontröst *Euphrasia rostkoviana* nämnas. Dessa har samtliga endast en handfull lokaler i Skåne.

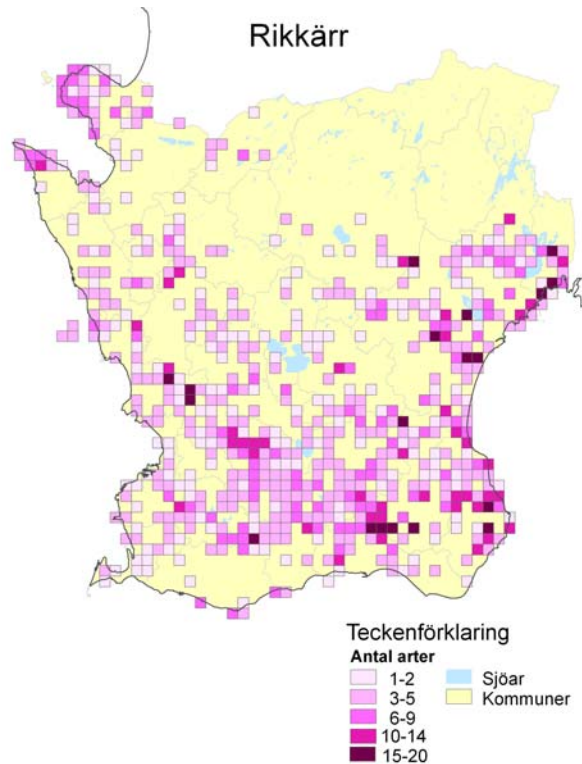
Kalkfuktängar och rikkärr är beroende av hävd för att inte växa igen. Idag sker hävden oftast genom bete men många av dessa lokaler har tidigare varit slätterängar. De flesta växter man finner i dessa biotoper är slättergynnade, dvs. de gynnas av att bli avhuggna en enda gång under växtsäsongen efter att ha blommat och gått i frö i stället för att bli nerbetade vid upprepade tillfällen. Då slätter på dessa marker idag är en kostsam och arbetskrävande hävdform, kan man istället införa sent bete för att i möjligaste mån efterlikna slätter.

Kalkfuktäng i Trolle-Ljungby socken. Foto Torgny Roosvall.

Dessvärre blir kalkfuktängar och rikkärr allt ovanligare biotoper i dagens landskap. De arter som är knutna till dessa är de stora förlorarna i floran och många av dem har gått mycket kraftigt tillbaka sedan den förra inventeringen genomfördes. Ett flertal arter, exempelvis gräsull *Eriophorum latifolium*, kärrspira *Pedicularis palustris*, kärrknipprot, ängsstarr och majviva, har mist mer än 75 % av sina lokaler sedan mitten av 1900-talet.

Rikkärr och kalkfuktängar saknas nästan helt i våra urbergsbygder och är begränsade till spridda lokaler i de trakter som har sedimentär berggrund. De flesta finner man längs Bjärehalvöns kust, i Kristianstadsområdet och i de delar av södra Skåne som inte är helåkerbygd t.ex. Fyledalen.

Förekomst av rikkärr i Skåne utifrån fynd av 20 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

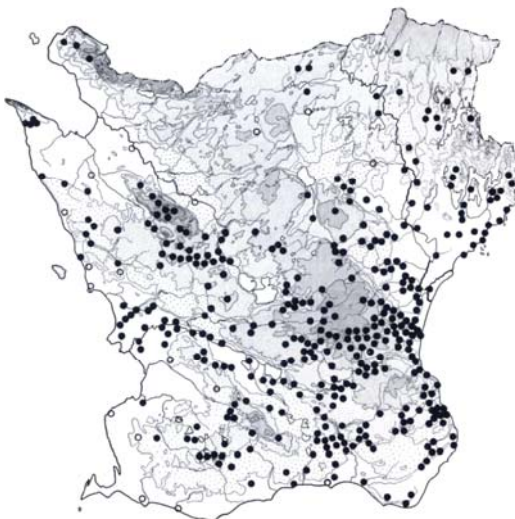
Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Rikkärr	- Hävd i form av slätter eller bete - Sent betespåsläpp - Röjning av buskar och sly - Stopp för utdikningar	- Konstgödning - Gödselläckage från jordbruksmark - Luftburet kvävenedfall - Igenväxning till följd av minskad/upphörd hävd - Tidigt betespåsläpp - Utdikning/sänkning av grundvattenytan - Invasiva arter som rosendunört, amerikansk dunört och jätteloka

Majviva *Primula farinosa*

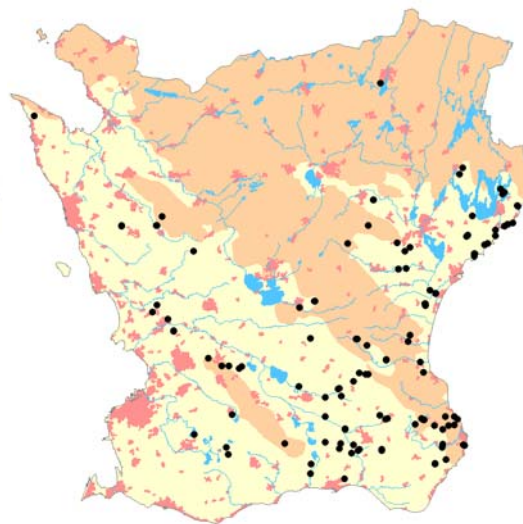
Majviva är en 1-2 dm hög, flerårig ört som är något av en karaktärsart för välhävdade fuktiga, kalkrika gräsmarker. De smalt tunglika bladen är vitmjöligen på undersidan och sitter i en basal bladrosett. När majvivan blommar i slutet av maj kan den på rika lokaler färga stora områden rosa-rödviolotta. I Skåne är det nästan bara i östra Skåne man numera kan få uppleva denna syn. Majviva är nämligen en växt som gått mycket starkt tillbaka under senare decennier, inte minst i västra Skåne där den försvunnit från en mängd lokaler. På de lokaler i västra Skåne där den finns kvar förekommer den oftast mycket sparsamt.

Under Projekt Skånes Flora har den blivit funnen i 86 inventeringsrutor vilket innebär att den troligen försvunnit från mer än 75 % av sina tidigare lokaler. Den kan vara mycket långlivad på gamla lokaler men tycks mycket sällan etablera sig på nya. I Sverige är majviva vanlig på Öland och Gotland, medan den på fastlandet förekommer sparsamt norrut till Jämtland.

Majviva enl. Atlas över Skånes Flora 1985

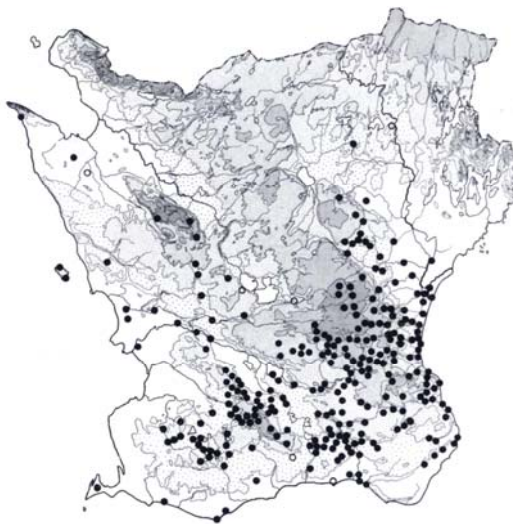

Majviva enl. Floran i Skåne 2007

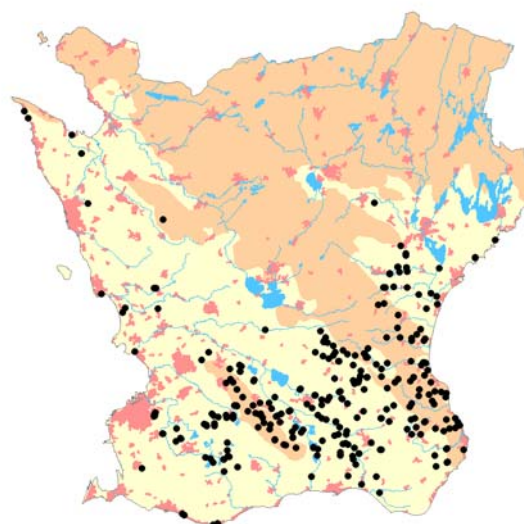
Majnycklar *Dactylorhiza majalis*

Majnycklar är en praktfull orkidé med breda, fläckiga blad och röd-violetta blommor i ett tätt ax. Stjälken är grov och kan bli uppemot en halv meter hög. Den börjar oftast blomma redan i slutet av maj.

Majnycklar har minskat något sedan Weimarcks inventering genomfördes, men är fortfarande ganska vanlig framför allt i delar av södra och östra Skåne. Under Projekt Skånes Flora har den noterats från 194 rutor. Att minskningen varit relativt måttlig beror nog till en del på att majnycklar, förutom i betade rikkärr och fuktängar, kan påträffas på sekundärlokaler som vägdiken och fuktiga grustag. Förutom från någon enstaka lokal i Halland, Blekinge och sydöstra Småland, är majnycklar i Sverige endast känd från Skåne. I *Rödlistade arter i Sverige 2005* är majnycklar klassad som Hänsynskrävande (NT). Liksom alla andra orkidéer är majnycklar fridlyst i Sverige.

Majnycklar enl. Atlas över Skånes Flora 1985

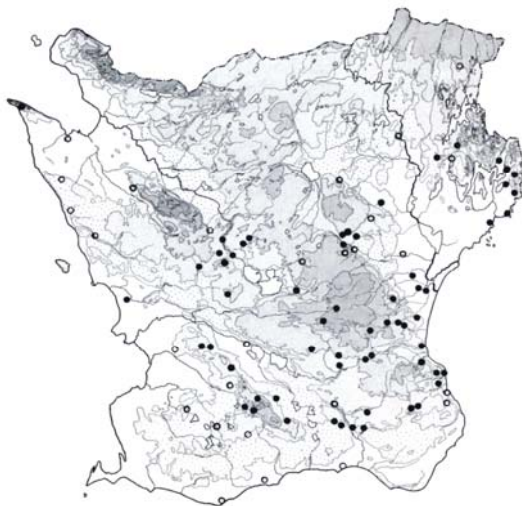

Majnycklar enl. Floran i Skåne 2007

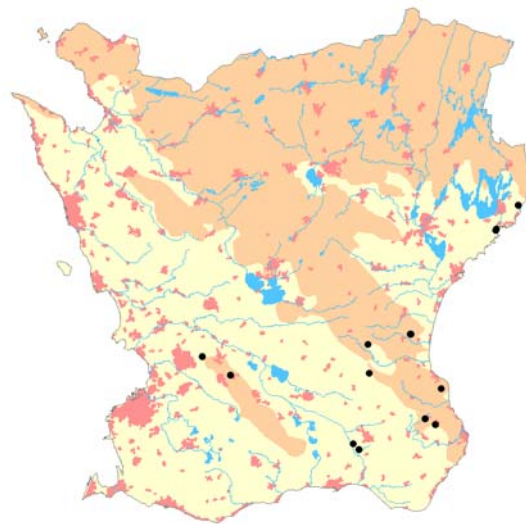
Brudsporre *Gymnadenia conopsea*

Med sina smala, ljusgröna blad och sina tätblommiga ax av rosa blommor med grunt treflikig läpp, är brudsporre en lätt igenkännlig orkidé. Den växer på fuktig, välhävdad mark och kan bli ett par decimeter hög. Den blommar i juni-juli.

Brudsporre är ganska sällsynt, men har en vid utbredning som sträcker sig från Skåne till Torne Lappmark. I Skåne var den fram till mitten av 1900-talet känd från 30–40 aktuella lokaler och under 1800-talet ansågs den som tämligen allmän–allmän. Under de senaste decennierna har den dessvärre minskat mycket hastigt och det är endast på några få lokaler i östra Skåne den fortfarande finns med en ännu betryggande populationsstorlek. Under Projekt Skånes Flora har brudsporre endast blivit funnen i 12 inventeringsrutor och riktade inventeringar 2006/2007 ger för handen att minskningen fortgår. Brudsporre är fridlyst i Sverige.

Brudsporre enl. Atlas över Skånes Flora 1985

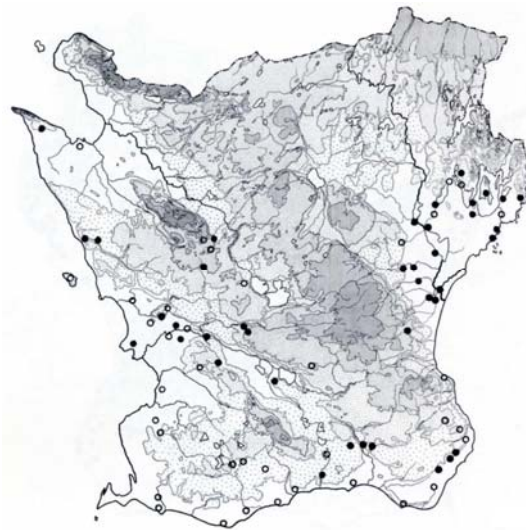

Brudsporre enl. Floran i Skåne 2007

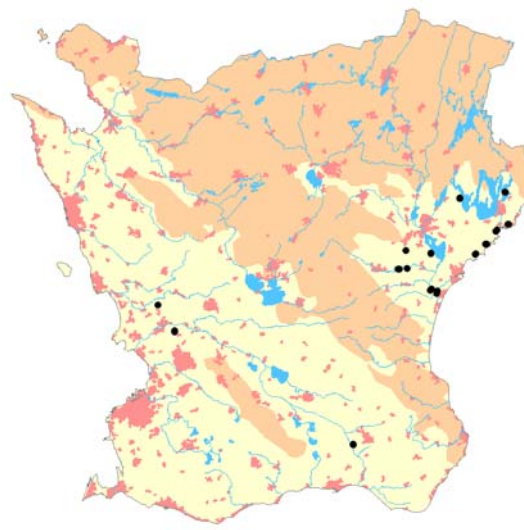
Honungsblomster *Herminium monorchis*

Honungsblomster är en lågvuxen orkidé med små gulgröna, honungsdoftande blommor i ett långsträckt, ganska glest ax. Arten blommar i juni–juli och växer på fuktig, välhävdat mark med ett högt pH-värde.

Honungsblomster betraktades som tämligen allmän i början av 1800-talet och var ännu vid mitten av 1900-talet känd från mer än 40 lokaler i Skåne. Minskningen har tyvärr fortgått så att den under Projekt Skånes Flora endast blev noterad i 15 inventeringsrutor och under en återinventering 2006 endast blev återfunnen på 11 lokaler. I västra Skåne har honungsblomstret nästan försvunnit helt. Det är endast några få lokaler i den nordöstra delen av landskapet som fortfarande är relativt individrika. Då honungsblomster är sällsynt och minskande även i övriga delar av landet, är den klassad som Sårbar (VU) i *Rödlistade arter i Sverige 2005* och nationellt fridlyst.

Honungsblomster enl. Atlas över Skånes Flora 1985

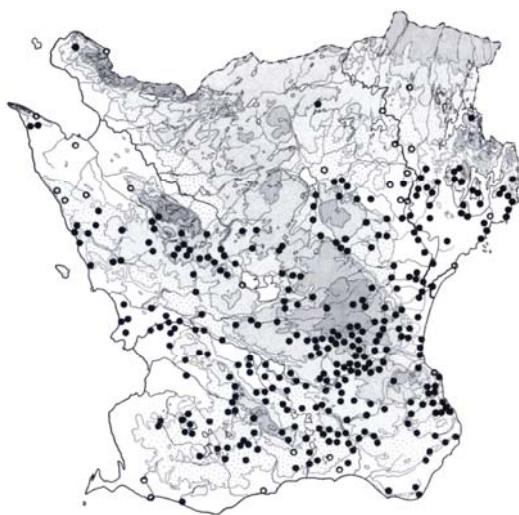

Honungsblomster enl. Floran i Skåne 2007

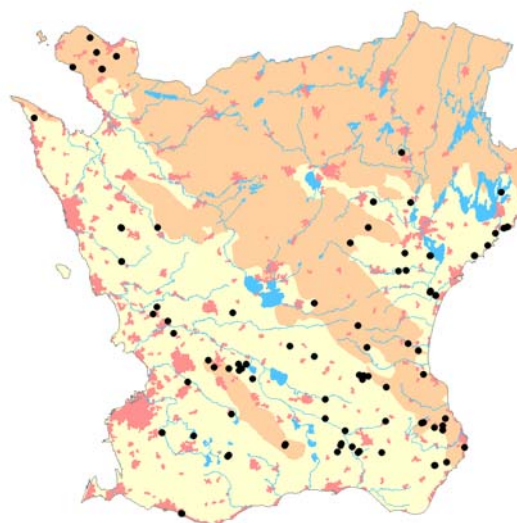
Slätterblomma Parnassia palustris

Slätterblomman kan, med sin ensamma blomma med fem genomskinligt nerviga, vita kronblad, knappast förväxlas med någon annan växt som man kan påträffa på fuktiga betesmarker och ängar. Den blommar inte förrän i juli–augusti och namnet syftar på att tiden är inne för slåttern när slätterblomman slår ut sin vita porslinsblomma.

Slätterblomman växer över hela landet och är vanlig i norra Sverige och på Öland och Gotland. I Skåne har den däremot blivit mycket ovanlig. Under Projekt Skånes Flora har den endast påträffats i 73 inventeringsrutor vilket motsvarar en minskning med mer än 75 %.

Slätterblomma enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Slätterblomma enl. Floran i Skåne 2007

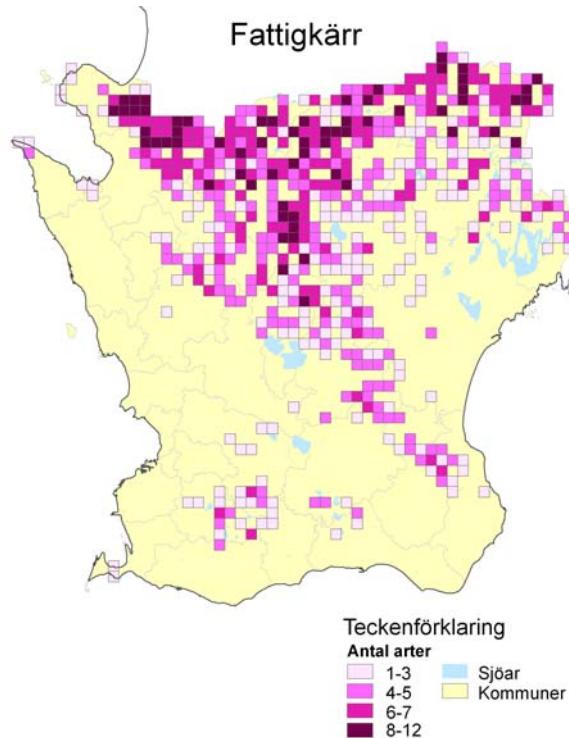
Fattigkärr

Fattigkärr domineras oftast av vitmossor och förekommer mest som myrlaggar runt mossar och vid små dysjöar i våra urbergsbygder. Däremot är dråg – genomströmningar genom en mosse – en mycket ovanlig typ av fattigkärr i Skåne. Dystarr *Carex limosa*, tranbär *Vaccinium oxycoccos* och rundsileshår *Drosera rotundifolia* är exempel på fattigkärrsarter som fortfarande är relativt vanliga i landskapet. Betydligt ovanligare och i vissa fall riktiga rariteter idag är taggstarr *Carex pauciflora*, kallgräs *Scheuchzeria palustris*, storsileshår *Drosera anglica*, dyttåg *Juncus stygius* och myggblomster *Hammarbya paludosa*. Att många rikkärrsarter har gått starkt tillbaka är ett välkänt faktum. Däremot har det förut knappast varit känt att fattigkärrsarterna i Skåne dessvärre tycks ha minskat nästan lika katastrofalt. Den viktigaste orsaken till detta är troligen den oavsiktliga kvävegödsling som under lång tid varit omfattande genom nedfall från luften av kväve, bland annat från trafiken. Andra orsaker till att många av de öppna kärrens arter blivit allt ovanligare kan sökas i igenväxning och utdikning.

Fattigkärr vid Ilasjön på Nävlingeåsen. Foto Sven Waldemarsson.

Vegetationkartan visar att fattigkärren finns i norra Skånes urbergs-bygder och uppe på åsarna, i övrigt saknas de nästan helt. Mindre känt är att det finns några välutvecklade fattigkärren även i den sydvästra delen av landskapet, exempelvis vid Fjällfotasjön i Svedala kommun.

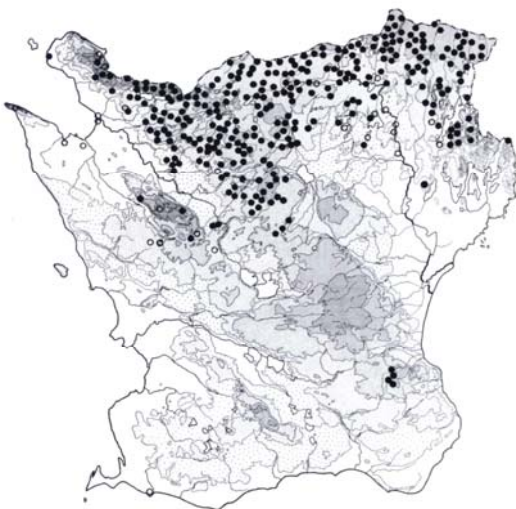
Förekomst av fattigkär i Skåne utifrån fynd av 12 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Fattigkär	• Minskat luftburet kvävenedfall • Stopp för utdikningar • Hävd i form av slåtter eller bete • Bete och tramp av älg	• Luftburet kvävenedfall med bl.a. igenväxning som följd • Utdikning/sänkning av grundvattenytan • Inplantering av främmande arter t.ex. flugtrumpet • Igenplantering med exotiska sumpskogsträd t.ex. mongolisk lärk • Kalkning och skogsgödsling

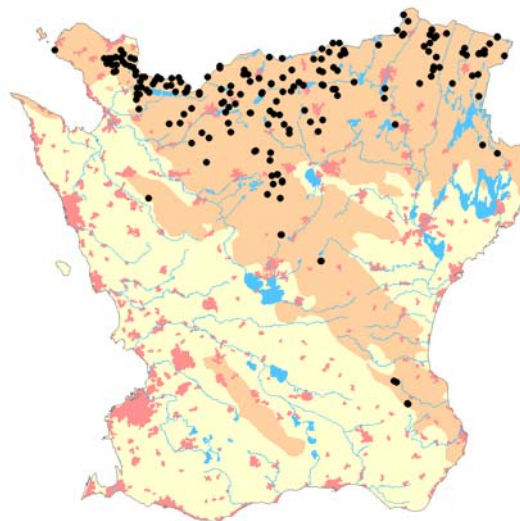
Myrlilja *Narthecium ossifragum*

Myrliljan kan genom sina långsträckta jordstammar bilda stora bestånd och ett fattigkärr eller en mosselagg kan utgöra en betagande syn när myrliljan blommar på högsommaren. I folktron var det en utbredd föreställning att boskap som åt myrlilja fick benskörhet (vilket det latinska artnamnet hänsyftar till). Eventuell benskörhet orsakades inte av myrliljan utan troligen av kalkbrist då den växer i områden som är mycket kalkfattiga.

Myrlilja har en utpräglat västlig utbredning och är relativt vanlig i sydvästra Sverige. I Skåne finns den endast i urbergsbygder där den under Projekt Skånes Flora blivit noterad i 140 inventeringsrutor. Den statistiska undersökning som genomförts visar att myrliljan mist ungefär hälften av sina lokaler jämfört med Weimarcks inventering.

Myrlilja enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Myrlilja enl. Floran i Skåne 2007

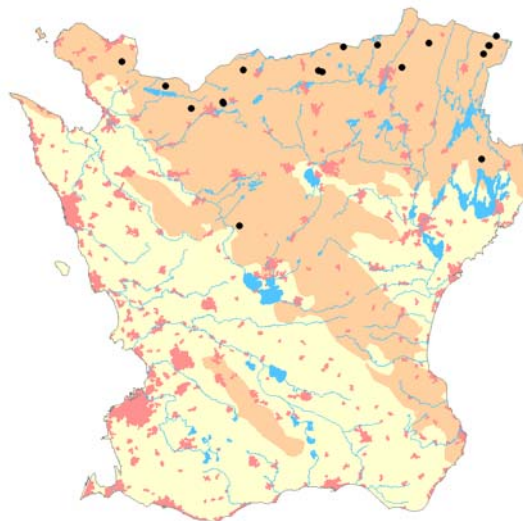
Taggstarr *Carex pauciflora*

Taggstarr är ett lågvuxet, oansenligt halvgräs som växer i laggkärr och öppna fattigkärr, gärna med rörligt markvatten. Strået har ett toppställt ax med hanblommor överst och honblommor underst. Frukthömmena, som är långsmala och gulaktiga, är nedböjda vid mognaden.

Taggstarr är vanlig i stora delar av landet, men har i Skåne blivit en riktig raritet. Den har sannolikt förlorat närmare 95 % av sina lokaler och är en av de arter som minskat allra kraftigast sedan Weimarcks inventering då den uppgavs från omkring 240 rutor. Under Projekt Skånes Flora har den endast noterats från 15 inventeringsrutor. Orsaken till den kraftiga tillbakagången är svår att förstå, då taggstarr tycks ha minskat mer än fattigkärrsarterna i allmänhet.

Taggstarr enl. Atlas över Skånes Flora 1985

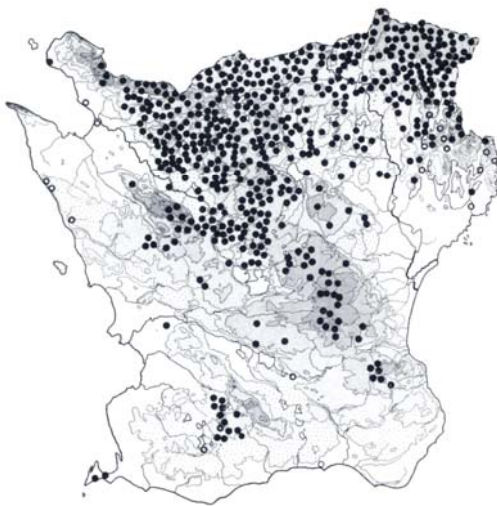

Taggstarr enl. Floran i Skåne 2007

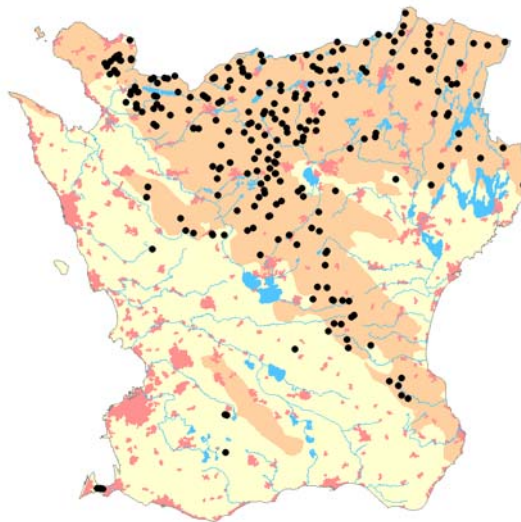
Vitag *Rhynchospora alba*

Vitag är ett 1–4 decimeter högt halvgräs som är lätt att känna igen genom sina vitaktiga ax som sitter i ett toppställt och en eller två sidoställda täta samlingar av 5–20 ax. Arten kan bilda stora bestånd som kan färga fattigkärr och gungflyn vita på högsommaren.

Vitag är en vanlig art i många delar av landet upp till södra Norrland. I Skåne finns den fortfarande på ganska många lokaler, men har liksom de flesta andra fattigkärrsarter gått kraftigt tillbaka sedan mitten av 1900-talet. Under Projekt Skånes Flora har den blivit funnen i 209 inventeringsrutor, vilket tyder på att vitag försvunnit från mer än hälften av sina lokaler jämfört med den förra skåneinventeringen.

Vitag enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Vitag enl. Floran i Skåne 2007

Näringsrika vatten – eutrofa vatten

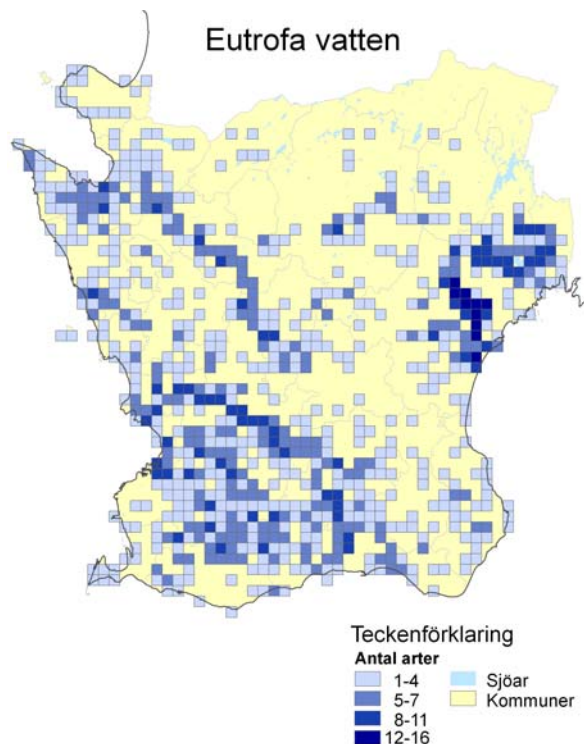
Sjöar, åar och småvatten med hög näringsstatus finns framför allt i Skånes slättbygder. Där stränderna inte betas är vegetationen oftast tät och högvuxen med vassbildande gräs och halvgräs. Bland örter man kan finna i denna miljö kan nämnas storigelknopp *Sparganium erectum*, blomvass *Butomus umbellatus*, svärdsilja *Iris pseudacorus*, vattenskräppa *Rumex hydrolapatum*, rosendunört *Epilobium hirsutum*, vattenmärke *Sium latifolium*, bredkaveldun *Typha latifolia* och sjöranunkel *Ranunculus lingua*. Som flytbladsväxter uppträder t. ex. pilblad *Sagittaria sagittifolia*, stor andmat *Spirodela polyrhiza*, korsandmat *Lemna trisulca* och dyblad *Hydrocharis morsus-ranae* tillsammans med gul näckros *Nuphar lutea*, vit näckros *Nymphaea alba* och gäddnate *Potamogeton natans*, av vilka de sistnämnda även är vanliga i näringsfattiga vatten. Av undervattensväxter finns många arter av nate *Potamogeton spp.* som, i sällskap med exempelvis hornsärv *Ceratophyllum demersum*, vårtsärv *C. submersum* och vattenpest *Elodea canadensis*, föredrar näringsrika vatten.

Näringsrik åkant med bl.a. hampflockel och blomvass. Foto Torgny Roosvall.

Även om några arter som blomvass, sjöranunkel och ett antal nate-arter tycks ha blivit något ovanligare sedan den förra skåneinventeringen gjordes, har de flesta arter som är knutna till näringsrika vatten klarat sig bra och i en del fall även ökat. Åtminstone delvis beror detta på minskad hävd utmed sjöar och åar; stränderna växer alltmer igen med högvuxna och näringsgynnade örter, gräs och halvgräs.

Vegetationskartan visar tydligt att de arter som är knutna till näringsrika vattendrag och sjöar nästan uteslutande finns i våra slättbygder. På kartan kan man tydligt följa loppet för de näringsrika åarna Rönneå, Råån, Kävlingeån och nedre delen av Helgeå.

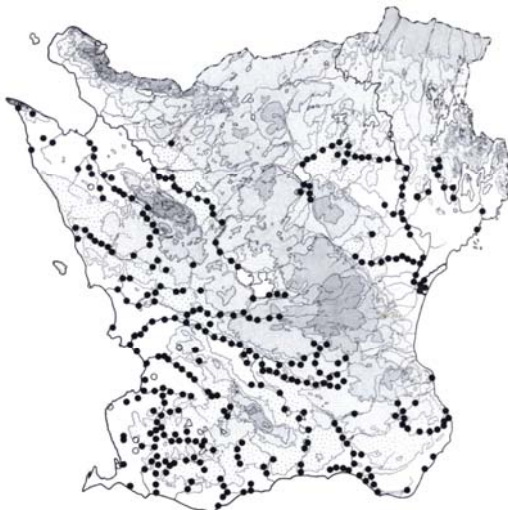
Förekomst av näringsrika (eutrofa) vatten i Skåne utifrån fynd av 16 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Näringsrika vatten	• Ökad eutrofiering [gynnande för vissa av arterna] • Minskad/upphörd hävd av stränder [gynnande för vissa av arterna]	• Försurning • Förorenande utsläpp • Vattenståndsregleringar och rätning/fördjupning av vattendrag • Invasiva arter som vattenpest, smalbladig vattenpest och jättebalsamin

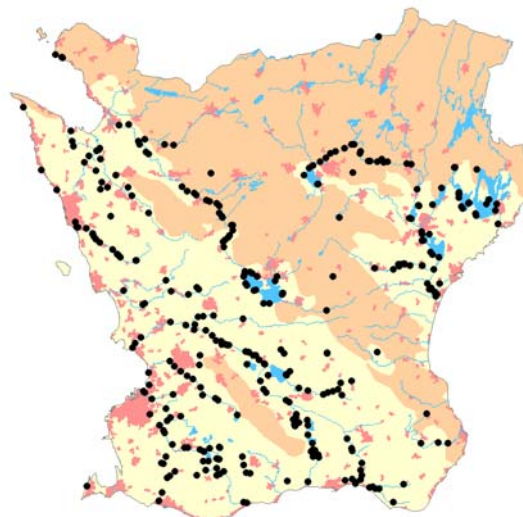
Blomvass *Butomus umbellatus*

Blomvass är en ståtlig och vacker växt som växer utmed näringsrika å- och sjöstränder. Ibland kan man även träffa på den i park- och gårdsdammar. I dessa fall rör det sig troligen oftast om odlade eller förvildade bestånd. Med sina smala, trekantiga blad och sina talrika, vita till skära blommor i en stor flock, kan man knappast förväxla blomvass med någon annan vild art i Sverige.

Blomvass är en ganska vanlig växt i delar av södra Sverige och utmed norrlandskusten. I Skåne växer den framför allt utmed näringsrika åar i slättlandskapet. Under Projekt Skånes Flora har blomvass påträffats i 252 inventeringsrutor vilket tyder på att den minskat något sedan Weimarcks inventering genomfördes. Detta kan möjligen bero på att blomvass har svårt att hävda sig när stränderna alltmer växer igen med vassbildande gräs och halvgräs.

Blomvass enl. Atlas över Skånes Flora 1985

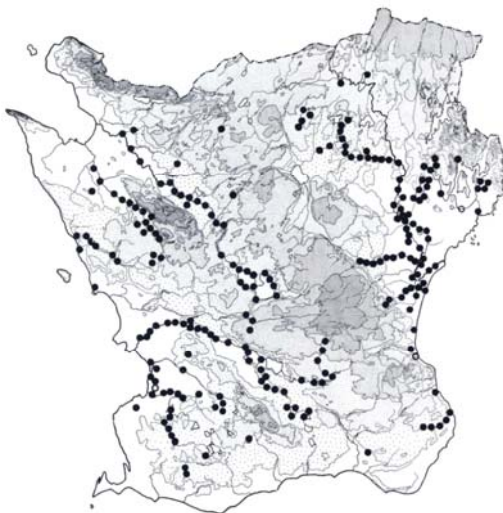
Blomvass enl. Floran i Skåne 2007

Vattenpest *Elodea canadensis*

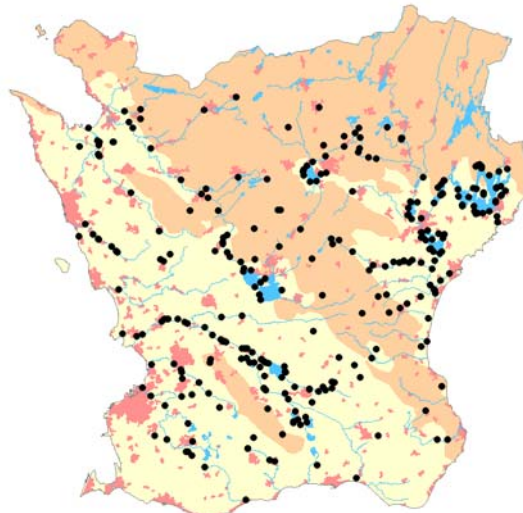

Vattenpest är en nedsänkt vattenväxt som trivs i näringsrika sjöar, dammar och vattendrag. Den kan bilda upp till 3 meter långa slingor med korta blad i krans. Vattenpest härstammar från Nordamerika och kom till Europa under 1800-talet, oavsiktligt med vattenlevande prydnadsväxter eller medvetet som odlad akvarieväxt. Här sprider den sig enbart vegetativt då endast honplantor är kända hos oss. I nykoloniserade vattendrag kan vattenpest bilda massbestånd som sedan brukar gå tillbaka eller helt försvinna efter några år.

I Skåne påträffades vattenpest första gången vid Alnarp 1881, men det var först kring andra världskriget som den blev mer allmänt spridd i landskapet. Under Projekt Skånes Flora har den påträffats i 236 inventeringsrutor vilket ger en oförändrad frekvens i förhållande till Weimarcks inventering. Vattenpestens expansion i Skåne tycks med andra ord ha upphört vilket är positivt med tanke på att massbestånd av vattenpest kan utgöra ett hot mot många konkurrenssvaga vattenväxter.

Vattenpest enl. Atlas över Skånes Flora 1985

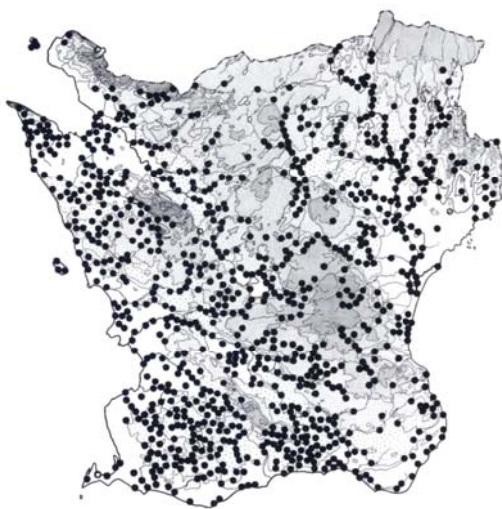

Vattenpest enl. Floran i Skåne 2007

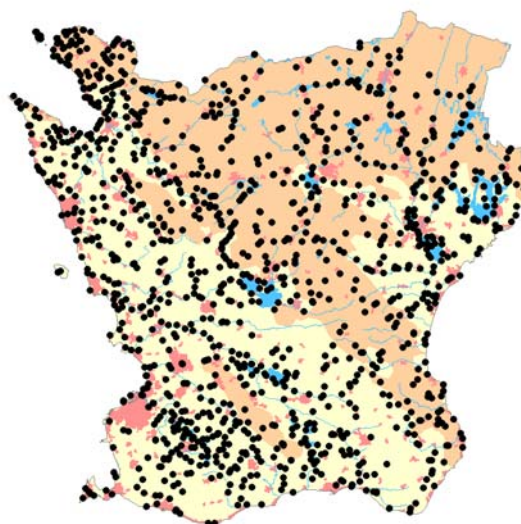
Svärdslilja *Iris pseudacorus*

Svärdsliljan är, med sina breda, svärdlika blad och sina stora, gula blommor, en vacker och välkänd växt. Den är vanlig utmed näringsrika sjöar och åar, men kan även växa i exempelvis alkärr och sumpskog. Dessutom är den ibland odlad som prydnadsväxt och förvildad.

Svärdsliljan är vanlig i södra och mellersta Sverige men saknas nästan helt i Norrland. I Skåne är den att betrakta som en mycket vanlig växt. Under Projekt Skånes Flora har den blivit funnen i 954 inventeringsrutor vilket visar att svärdsliljan har en oförändrad frekvens jämfört med Weimarcks inventering.

Svärdslilja enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Svärdslilja enl. Floran i Skåne 2007

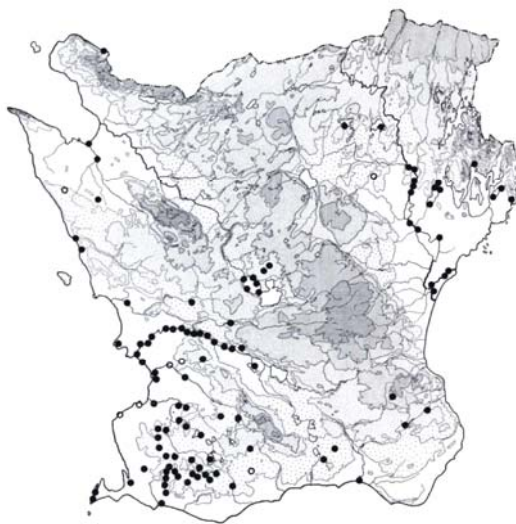
Hornsärv *Ceratophyllum demersum*

Hornsärv är en fritt flytande, flerårig vattenväxt som kan bilda stora bestånd under vattnet.

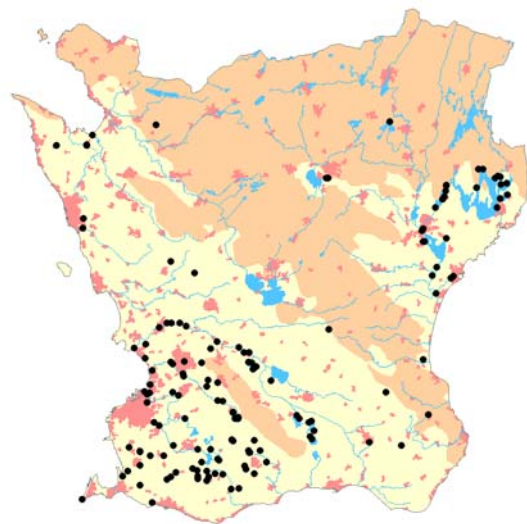
Stjälkarna kan bli upp emot 1 meter långa och har kransställda, en till två gånger gaffelgreniga blad som är styva och brosk-artade till sin konsistens. I kanten har bladen grova vårtlika tänder. Hornsärv är sambyggare dvs. den har enkönade blommor på samma planta. Frukten är en nästan halvcentimeterlång nöt, som har slät yta och tre hornlika utskott. Dock förökar sig hornsärv huvudsakligen vegetativt genom att bitar av slingorna bryts av och bildar nya plantor.

Hornsärv påträffas här och där i näringsrika sjöar, åar och dammar i södra Sveriges slättområden. I Skåne är det en relativt ovanlig art som blivit funnen i 113 rutor under Projekt Skånes Flora. Det motsvarar ungefär det antal lokaler som hornsärv uppgavs från under den förra inventeringen.

Hornsärv enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Hornsärv enl. Floran i Skåne 2007

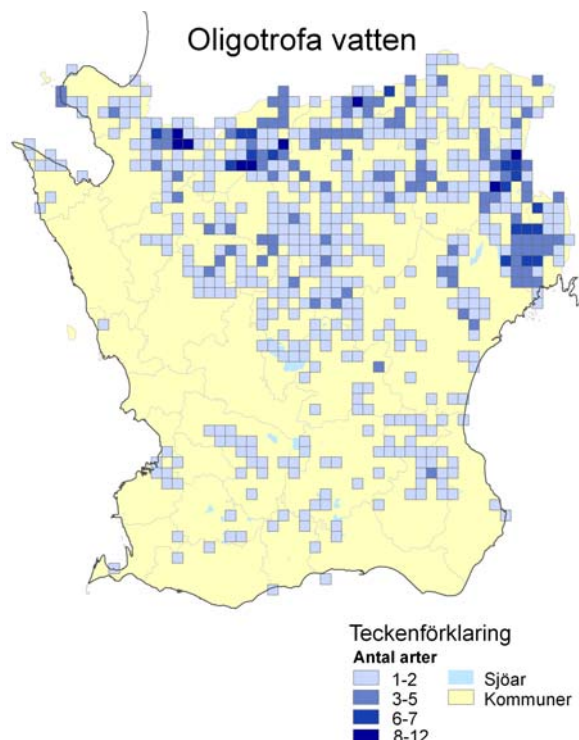
Näringsfattiga vatten – oligotrofa vatten

Växter som är knutna till näringsfattiga klarvattensjöar i våra urbergsbygder har i allmänhet gått mycket kraftigt tillbaka under de senaste decennierna. Humuspartiklar och slam har ökat i många vattendrag och utan tvekan förändrat villkoren radikalt för de vattenväxter som föredrar näringsfattigt, men klart och rent, vatten. Minerogena bottnar och stränder där rosettväxter som braxengräs *Isoëtes spp.*, notblomster *Lobelia dortmanna*, strandpryl *Plantago uniflora* och sylört *Subularia aquatica* tidigare frodades, visar sig vid återbesök idag ofta ha humusfärgat vatten och dyiga bottnar. Skogsdikning, kalavverkningar och försurning kan vara faktorer som påverkar utflödet av humuspartiklar i vattendragen. Även vattenståndsregleringar, som minskat växlingar mellan vinterhögvatten och sommarlågwater och därigenom borterrosion av dy och förna, har utan tvekan förändrat levnadsvillkoren för många arter. Även de nordskånska åarna med rörligt, näringsfattigt vatten, har sina speciella arter. Utmed dessa har sällsyntheter som safsa *Osmunda regalis*, flytsäv *Isolepis fluitans* och vildris *Leersia oryzoides* sina viktigaste livsmiljöer.

Nordskånsk klarvattensjö med notblomster. Foto Sven Waldemarsson.

Vegetationskartan visar som väntat att lämpliga biotoper för vattenväxter som växer i och vid näringsfattiga vatten i huvudsak finns i den norra delen av landskapet. Ett intressant undantag utgör Ivösjön, som är Skånes största sjö. Delar av Ivösjön har minerogena bottenar och stränder, rika på rosettväxter, medan andra delar av sjön mer har karaktär av näringsrik slättsjö.

Förekomst av näringsfattiga (oligotrofa) vatten i Skåne utifrån fynd av 12 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Näringsfattiga vatten	• Stopp för skogsdikningar och vattenståndsregleringar • Minskade utsläpp från jordbruk och reningsverk • Hävd av å- och sjöstränder	• Skogsdikning • Kalavverkning av omgivande skogsmark • Försurning • Vattenståndsregleringar • Eutrofierande utsläpp/nedfall • Upphört strandbete • Varmare vinterklimat som ger mindre isslitage på stränder

Notblomster *Lobelia dortmanna*

Notblomster är en flerårig art som är karaktäristisk för näringsfattiga sjöar med grusig eller sandig botten. Den har en bladrosett under vattnet och en blomstängel som skjuter upp ovanför ytan. Bladrosetten utgörs av ett antal upp till halvcentimeterbreda, plattade, trubbiga blad, som i tvärsnitt har två luftkanaler. Detta skiljer notblomster från alla andra vattenväxter med bladrosett. Notblomster är en klockväxt som blommar i juli–september, med hängande vitaktiga–ljusblå blommor i en gles, fåblommig klase.

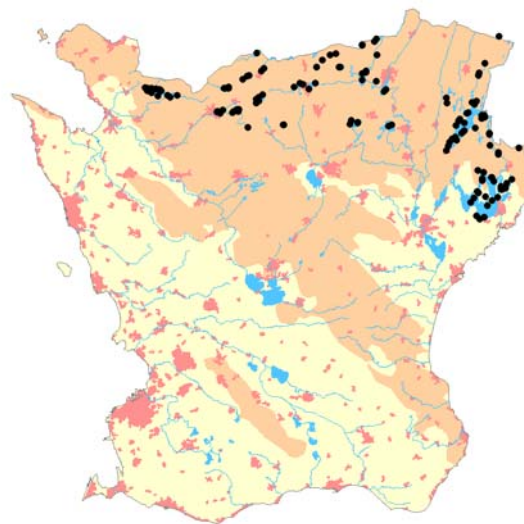

Notblomster är en ganska vanlig art i stora delar av Sverige. I Skåne har den gått mycket kraftigt tillbaka.

Att den endast blivit funnen i 88 inventeringsrutor under Projekt Skånes Flora tyder dessvärre på att notblomster mist närmare 75 % av sina lokaler sedan Weimarcks inventering. Exempelvis finns det inte en enda förekomst kvar i södra och mellersta Skåne och inte heller utmed Helgeås nedre lopp. Orsaken till tillbakagången är troligen humusansamling i såväl vatten som bottenar.

Notblomster enl. Atlas över Skånes Flora 1985

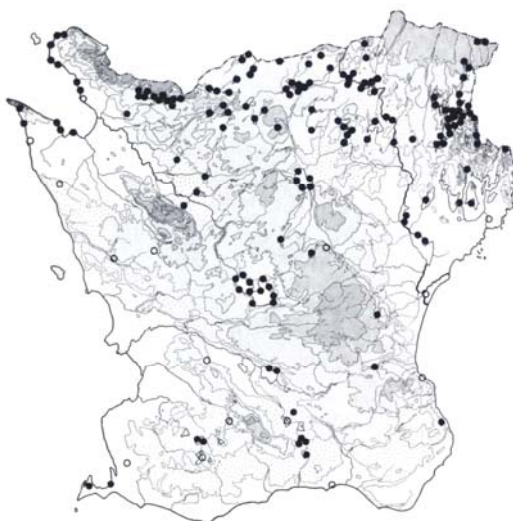
Notblomster enl. Floran i Skåne 2007

Strandpryl *Plantago uniflora*

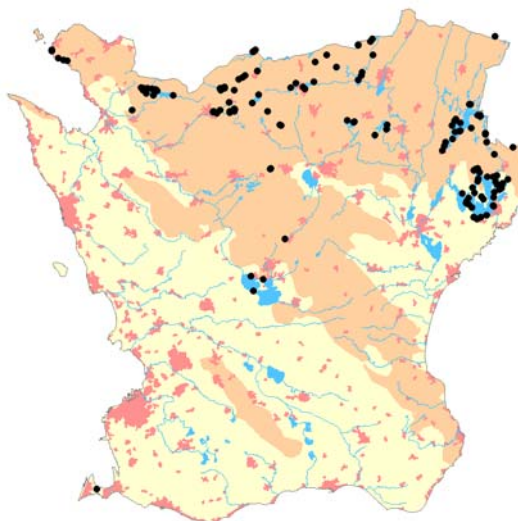
Strandpryl, som är nära släkt med groblad och svartkämpar, växer på mineral-bottnar i klarvattensjöar. Bladen är korta, styva, sylformade och sitter i rosett. Genom utlöpare kan strandprylen bilda mattor på grunt vatten. Strandpryl har oansenliga han- och honblommor på samma exemplar. Den blommar inte under vattenytan utan bara när dess växtplatser torrläggs under exempelvis lågvatten.

Strandpryl är relativt vanlig i södra Sverige. I Skåne har den, liksom så många andra vattenlevande rosettväxter, gått kraftigt tillbaka. Under Projekt Skånes Flora har den noterats i 95 inventeringsrutor (mot omkring 150 rutor i Weimarcks inventering). Bl.a. har nästan alla lokaler i södra och mellersta Skåne försvunnit. Däremot tycks den glädjande nog ha ökat kring Ivösjön.

Strandpryl enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Strandpryl enl. Floran i Skåne 2007

Flotagräs *Sparganium gramineum*

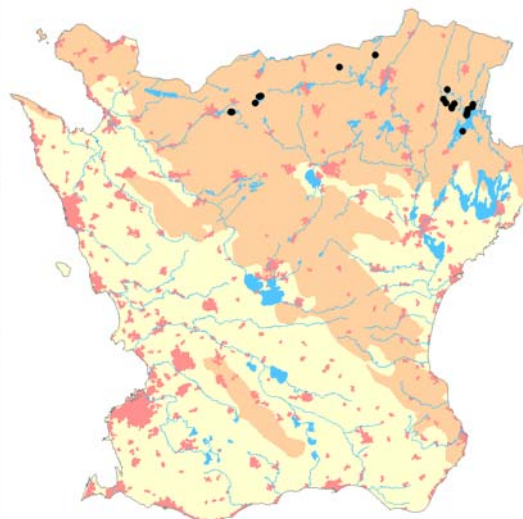

Flotagräs är alls inget gräs utan en vattenlevande igelknopp med slak flytande stjälk och mycket smala, upp till flera meter långa, gräslika blad. Blomställningen är vanligen grenig med S-böjd stjälk och tre till sju honhuvuden och två till sex hanhuvuden. Frukterna har ett böjt spröt, vilket skiljer den från de andra smalbladiga arterna av igelknoppar.

Flotagräs är en god indikatorart för sjöar med rent, klart vatten. Den förekommer i södra Sverige och utmed norrlandskusten. Arten har försvunnit från många lokaler i Skåne och finns numera bara kvar i ett fåtal sjöar i den norra delen av landskapet. Under Projekt Skånes Flora har flotagräs påträffats i 13 inventeringsrutor, vilket är en kraftig tillbakagång jämfört med de drygt 30 rutor den fanns i under den förra inventeringen.

Flotagräs enl. Atlas över Skånes Flora 1985

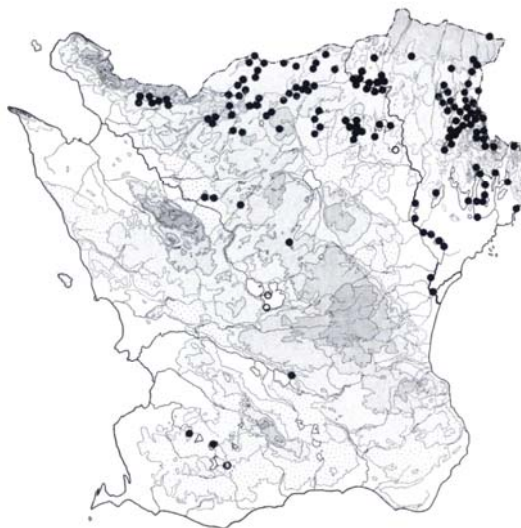
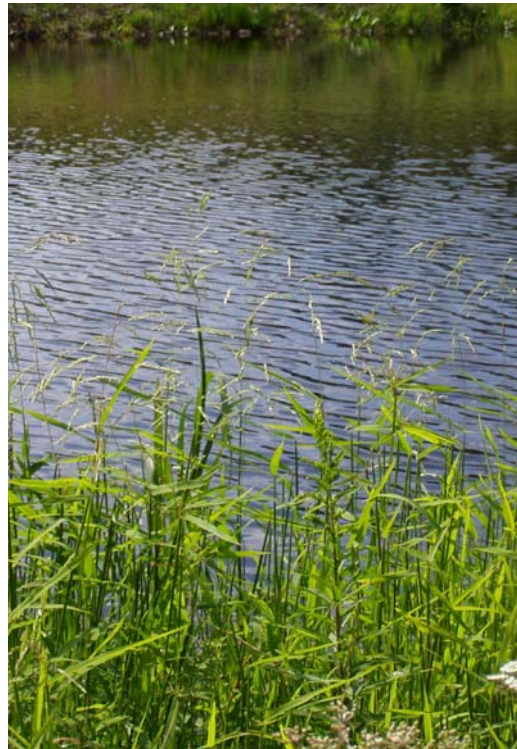

Flotagräs enl. Floran i Skåne 2007

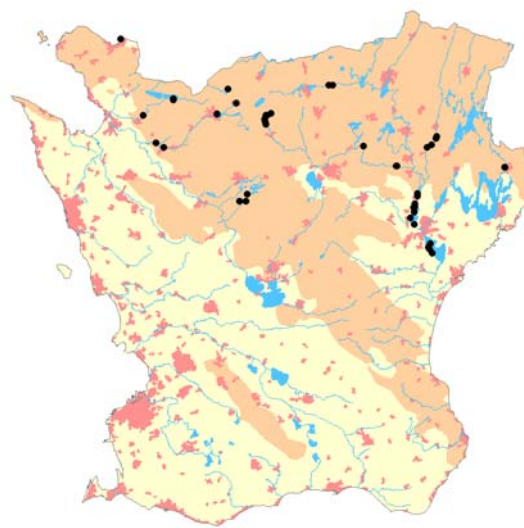
Vildris *Leersia oryzoides*

Vildris har karaktäristiskt ljusgröna, ganska breda blad som är mycket sträva i kanten. Genom utlöpare kan den bilda en gulgrön bård utmed vattendrag, kraftverksdammar och kvarndammar med stora vattenståndsvariationer. Vildriset har en stor, gles vippa som emellertid bara slår ut sent på växtsäsongen under varma somrar.

Vildriset är ett sällsynt gräs som endast förekommer i sydligaste Sverige. Det är klassat som Sårbart (VU) i *Rödlistade arter i Sverige 2005*. I Skåne har vildris påträffats på åtskilliga lokaler i 27 inventeringsrutor under Projekt Skånes Flora. Under Weimarcks inventering hittades den i knappt 50 rutor men dessförinnan var den endast känd från en handfull lokaler. Under Weimarcks inventering uppgavs den ofta från kvarndammar och troligen har både den sentida minskningen och den antydda ökningen fram till början av 1900-talet ett samband med att man använde sådana dammar.

Vildris enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Vildris enl. Floran i Skåne 2007

Sandstäpp

Sandstäpp är ett exklusivt vegetationssamhälle som är inskränkt till östra Skåne och några små ytor på Öland. Den förekommer på kalkrika, näringsfattiga sandmarker i områden med sommartorr, varmt klimat. Sandstäppen har en lågvuxen flora med ett uppbrutet vegetationstäck. För att inte degenerera och övergå i andra växtsamhällen är sandstäppen beroende av att kalkrik sand successivt blottläggs, idag oftast genom kulturpåverkan och hävd. Naturligt kan denna förnyelse ske i rasbranter men i övrigt är bete, tramp och markskador nödvändiga för naturtypens bevarande. Förut var det extensiva jordbruket på de magra sandmarkerna, med några års uppodling följt av en lång trädesperiod, en viktig faktor för att förhindra att vegetationen sluter sig och för att bibehålla ett högt pH på markytan. Idag finns många sandstäppslokaler i anslutning till gamla sandtäkter. Om inte markstörningar förekommer kan stäppen degenerera genom humusanrikning och sänkt pH i ytnära markskikt och därigenom utvecklas till andra växtsamhällen, t. ex. borsttåtelhed eller ljunghed.

Sandstäpp kallas även tofsäxing- eller *Koeleria*-samhälle efter den viktigaste ledarten, gräset tofsäxing *Koeleria glauca*. Sandsvingel *Festuca polesica* och sandtimotej *Phleum arenarium* är två andra gräs som är starkt knutna till detta

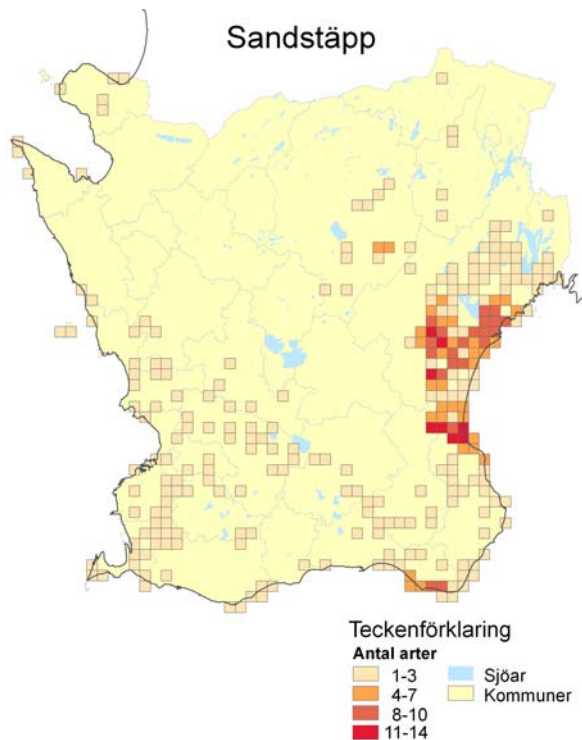

Sandstäpp vid Klammersbäck. Foto: Kjell-Arne Olsson.

vegetationssamhälle. Andra karaktärsarter är exempelvis sandnejlika *Dianthus arenarius*, grusviva *Androsace septentrionalis*, liten sandlilja *Anthericum ramosum*, stor sandlilja *A. liliago*, sandglim *Silene conica* och grådådra *Alyssum alyssoides*. Till sandstäppen är många av våra ovanligaste och mest hotade växter knutna. Hylsnejlika *Petrorhagia prolifera*, stenkrassing *Hornungia petraea*, sandlusen *Medicago minima*, sandnörel *Minuartia viscosa* och sandvedel *Astragalus arenarius* är alla växter som bara är kända från ett fåtal lokaler i Skåne och oftast även i Sverige. Det är inte bara skydds-värda kärlväxter som är knutna till sandstäppen. Undersökningar har visat att vegetationssamhället även hyser en i många stycken unik insektsfauna och moss- och svampflora.

Vegetationskartan visar att sandstäpp i stort sett är inskränkt till trakterna av Lyngsjö, Everöd, Åhus, Rinkaby, Vittskövle, Degeberga och Maglehem i Kristianstads Kommun samt längs Verkaåns dalgång i Tomelilla och Simrishamns kommuner. Därtill kommer några mindre lokaler vid Vinslöv i Hässleholms kommun och utmed Kåsebergaåsen i Ystad. Arealen sandstäpp är mycket begränsad. Länsstyrelsen i dåvarande Kristianstads län genomförde en översiktlig inventering av sandstäppens utbredning i östra Skåne 1994. Denna inventering gav för handen att det fanns omkring 50 hektar sandstäpp i landet. Senare undersökningar antyder att arealen minskat avsevärt sedan dess. Subjektiva iakttagelser stödjer dessa undersökningar och visar att sandstäppen försvunnit eller minskat på åtskilliga lokaler under de senaste tio åren, t. ex. har flera lokaler förstörts i centrala Åhus genom exploatering och betydande arealer på Rinkabyfältet har fått en förändrad vegetation, troligen till följd av minskad militär aktivitet under senare år.

Mängden av ovanliga och rödlistade arter gör, tillsammans med den blygsamma och minskande arealen, sandstäpp till en mycket skyddsvärd naturtyp, vilket även uppmärksammas från naturvårdens sida sedan början av 1990-talet. 1994 fastställde Naturvårdsverket ett åtgärdsprogram för sandstäpp. Som ett led i detta program genomförde dåvarande Skogsvårdsstyrelsen vintern 1994/1995

Förekomst av sandstäpp i Skåne utifrån fynd av 14 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

åtgärder för att gynna utveckling av sandstäpp på sammanlagt tretton lokaler i området Maglehem-Brösarp-Ravlunda. Åtgärderna varierade från plöjning och schaktning till röjning av buskar och avverkning av träd. En återinventering av lokalerna sommaren 2006 visar dessvärre att åtgärderna endast haft begränsad betydelse för att gynna och öka arealen sandstäpp. En orsak till detta är troligen att många av åtgärderna varit alltför begränsade och inte lett till att tillräckligt med kalkhaltig sand kommit upp till ytan.

Under de senaste åren har nya försök genomförts för att bevara och öka arealen sandstäpp. I samband med byggandet av en ny golfbana i Åhus 2004/2005 öppnades stora sandtäkter för att anlägga tees och greener. De öppna sandytor som därigenom skapats kommer inte att fyllas igen med jordmassor och besås, utan ska behållas öppna och lämnas för fri utveckling med förhoppning att sandstäpp ska kunna etablera sig spontant. Prover har visat att pH-värdet i sanden är över 8, varför chansen till detta förefaller goda. Under 2005 och 2006 var det endast ett fåtal växter som börjat etablera sig inom dessa områden. Förmodligen kommer det att ta lång tid innan marken får en mera täckande vegetation. Från en sandstäppslokal i centrala Åhus som idag är utfylld och bebyggd, skalades omkring 250 m² fin stäppvegetation av och flyttades till det nya golfbaneområdet. Denna transport av sand och växttäckte genomfördes under en dag i november 2004 då en av Skanskas lastare körde i skytteltrafik mellan byggtomten och golfbanan. Under 2005 och 2006 blommade alla exklusiva växter fint på sin nya växtplats. Det förefaller således som om flytten lyckats väl.

I ett forskningsprojekt har Pål-Axel Olsson vid Växtekologiska institutionen i Lund 2004 och 2005 undersökt de flesta skånska sandstäppslokaler och genomfört vegetations- och markanalyser som utgör underlag för de restaureringsexperiment som startade 2006. Omfattande markbearbetningar har hittills genomförts bl. a. i Ravlunda, Everöd, Lyngsjö och Rinkaby. Dessa experiment kommer att följas upp under kommande år och blir förhoppningsvis grunden för ett framgångsrikt framtida arbete för att bevara och utöka arealen sandstäpp i landet.

Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Sandstäpp	• Markstörningar i form av t.ex trädbruk, bete, tramp, schaktning • Varmare och torrare klimat	• Urlakning till följd av ökade nederbörds mängder • Återställning av gamla sandtäkter • Markexploatering • Konstgödning (särskilt fosfatgödsling) • Indirekt gödsling från stödutfodrade betesdjur • Plantering/igenväxning av tall • Omvandling till permanenta konstgödslade åkrar/grönsaksodlingar

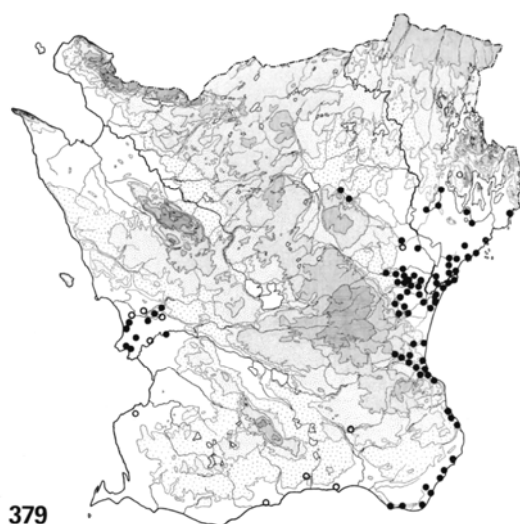
Sandnejlika *Dianthus arenarius*

Sandnejlikan är en ljus- och värme-älskande växt som man kan finna på marker med sandigt och kalkrikt underlag. Den är en karaktärsart för den öst-sånska sandstappen, men växer även ibland på stäppartade torrängar, sandhedar och i glesa tallskogar. På de finaste sandstappslokalerna utgör rikedom av sandnejlikans vita, väldoftande kuddar en betagande syn på försommaren.

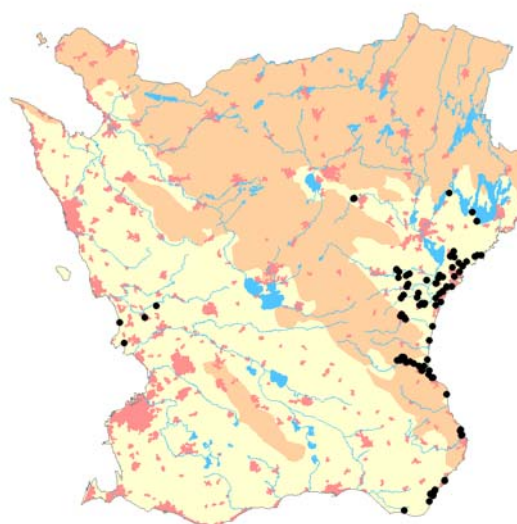

Arten *Dianthus arenarius* har en utbredning som är inskränkt till de nordöstra delarna av Europa. Växten delas upp i flera underarter där den skånska sandnejlikan är nominatunderarten ssp. *arenarius* som förutom i Skåne endast finns på någon enstaka lokal i Balticum. Sandnejlikan är fridlyst och nationellt rödlistad som starkt hotad (EN). Den är dessutom förtecknad i EU:s habitatsdirektiv, vilket innebär att vi i Sverige och inte minst i Skåne har ett speciellt ansvar att skydda och övervaka denna lilla klenod i vår flora.

En jämförelse mellan utbredningskartorna visar att sandnejlikan har ungefär samma utbredning i östra Skåne idag som den hade under Weimarcks inventering. Under Projekt Skånes Floras inventering har den påträffats i 59 inventeringsrutor. I västra Skåne förefaller dessvärre sandnejlikan ha försvunnit från ett flertal lokaler under 1900-talet.

Sandnejlika enl. Atlas över Skånes Flora 1985

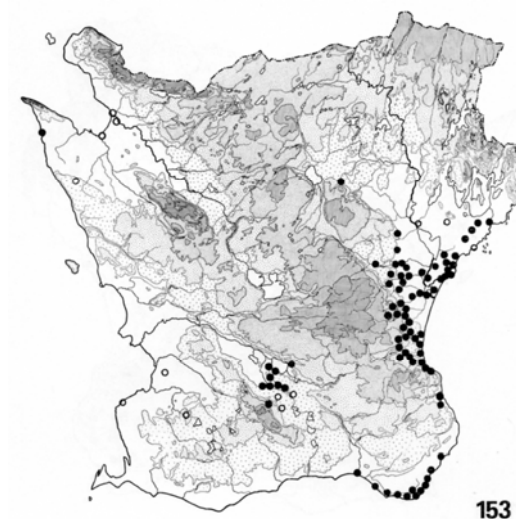
Sandnejlika enl. Floran i Skåne 2007

Tofsäxing *Koeleria glauca*

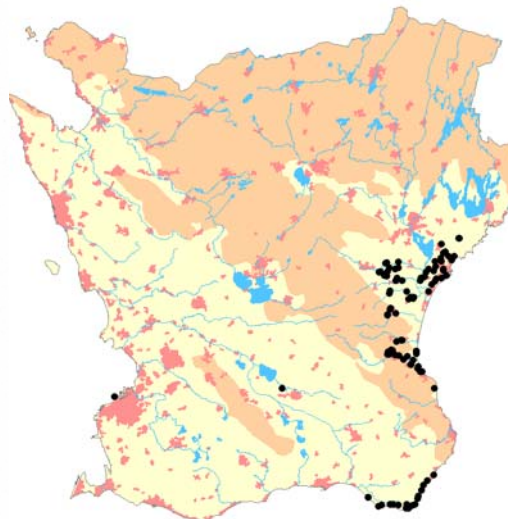
Tofsäxing är ett flerårigt, tätt tuvat gräs med smala, blågröna blad. Småaxen sitter i en tät silverglänsande vippa som är utspärrad under blomningen men annars axlikt hopdragen. Tofsäxing växer på sanddyner, sandfält, i sandtag och i glesa tallskogar. I östra Skåne är den en karaktärsart för sandstäpp. Även om man kan finna tofsäxing i tallskog och i mer sluten vegetation än många andra sandstäppsarter, trivs den bäst på mark där vegetationstäcket är glest och hålls öppet genom bete och tramp eller annan mekanisk påverkan.

I Sverige är tofsäxing känd från Skåne, Blekinge, Öland och Gotland. I *Rödlistade arter i Sverige 2005* är tofsäxing klassad som Sårbar (VU).

Under Projekt Skånes Flora har tofsäxing blivit noterad i 59 inventeringsrutor vilket är ungefär lika mycket som under Weimarcks inventering. I östra Skåne har den blivit funnen på mer än 200 lokaler och är traktvis fortfarande ganska vanlig. Av jämförelsekartorna framgår det dock tydligt att tofsäxingen nästan försvunnit helt från Vombsänkan. Under vår inventering blev den bara återfunnen på en enda lokal i Vombsänkan.

Tofsäxing enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Tofsäxing enl. Floran i Skåne 2007

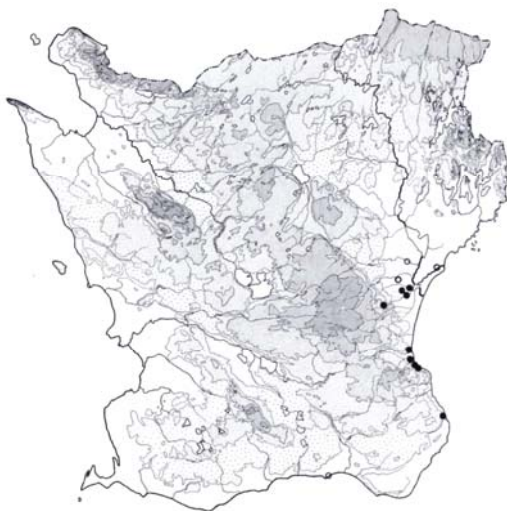
Sandvedel *Astragalus arenarius*

Sandvedel är en lågvuxen ärtväxt, med gråludet, silvrigt bladverk, som blommar i juni-juli med rödvioletta blommor i glesa, fåblommiga klasar.

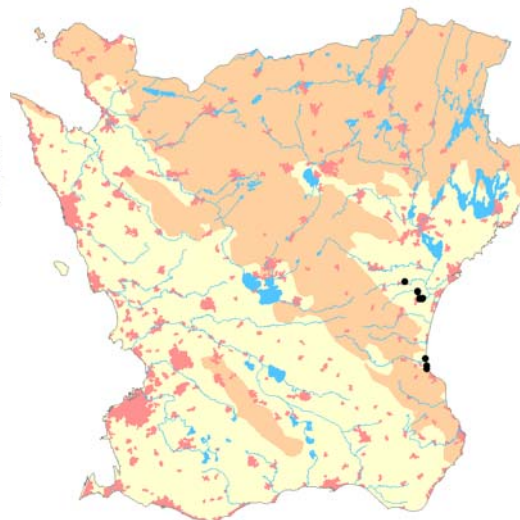
I Sverige finns sandvedel enbart i Skåne. Här har den alltid varit en mycket sällsynt art på kalkrik, sandig mark i östra Skåne. Idag finns den i sex inventerings-rutor och klarar sig bra på flera av sina lokaler. På Vitemölla strand-

backar tycks den ha minskat något under det senaste decenniet, men på Kiviks marknadsplats och på Vittskövle driva och skogarna norr om denna blommar den ofta rikligt. På sistnämnda plats växer sandvedeln främst i öppen gles tallskog, en biotop som är typisk för den i dess huvudutbredningsområde i östra Europa. Sandvedeln är fridlyst och klassad som Starkt hotad (EN) i *Rödlistade arter i Sverige 2005*. De åtgärder som under de senaste åren vidtagits för att rent generellt gynna sandstäpp i Skåne, kommer förhoppningsvis att vara positiva även för sandvedelns framtid i landet.

Sandvedel enl. Atlas över Skånes Flora 1985

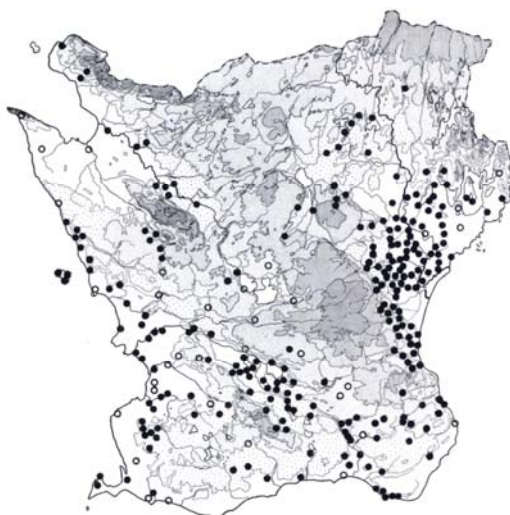
Sandvedel enl. Floran i Skåne 2007

Grådådra *Alyssum alyssoides*

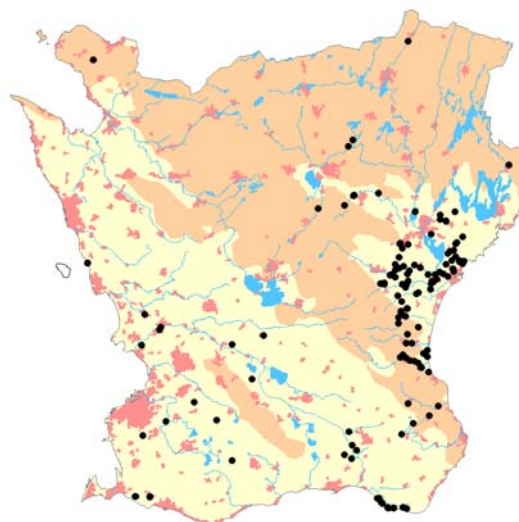
Grådådra är en gråluden korsblommig växt som blommar tidigt med små blekgula blommor. Fruktskidorna sitter på utstående skaft och är stjärnhåriga och nästan cirkelrunda.

Grådådran är inte någon ursprunglig växt hos oss utan kom in som förorening i vallväxtfrö i början av 1800-talet. Den spred sig snabbt och naturaliserades i bl.a.

torrängar och sandstäpp. Fram till 1960-talet spred den sig även starkt på banvallar över hela Skåne men till följd av makadamisering har den idag nästan helt försvunnit från sådana lokaler. Grådådra är en sällsynt växt i södra Sverige och nationellt rödlistad som Sårbar (VU). Under Projekt Skånes Flora noterades den i 90 rutor vilket tyder på att den minskat med mer än 75 % sedan Weimarcks inventering då den sågs på mångdubbelt fler lokaler främst i västra Skåne.

Grådådra enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Grådådra enl. Floran i Skåne 2007

Borsttåtelhed

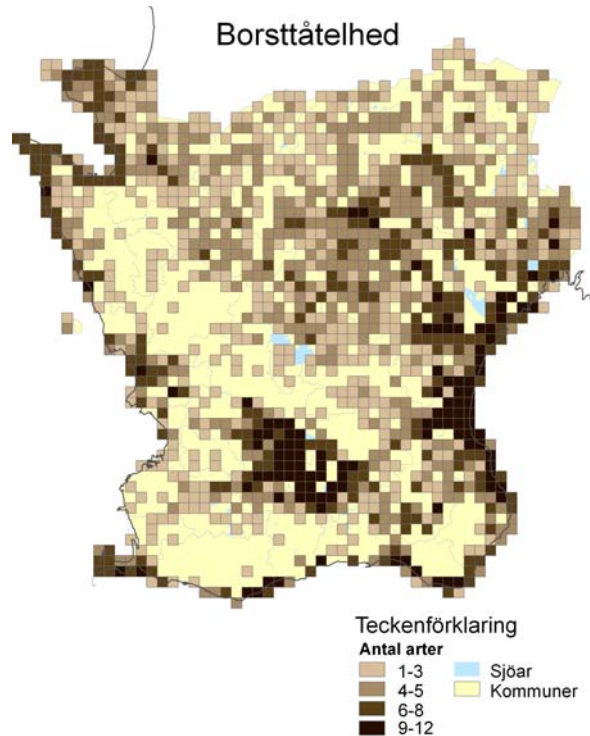
På sura, urlakade sandmarker är borsttåtelhed ett karaktäristiskt växtsamhälle. Borsttåtel *Corynephorus canescens* är, med sina silvriga vippor och täta, rakborstlika tuvor av smala, grågröna blad med rödaktiga slidor, ett gräs som är lätt att känna igen. Trots att borsttåtelhed växer på näringsfattig och mycket torr mark, har den stora naturvärden. På högsommaren kan sandheden vara en betagande syn med en palett som spänner över en stor del av färgskalan. Då är det ofta blåmunkar *Jasione montana*, hedblomster *Helichrysum arenarium*, rotfibbla *Hypochoeris radicata*, gul fetknopp *Sedum acre*, styvmorsviol *Viola tricolor*, skatnäva *Erodium cicutarium*, vitknavel *Scleranthus perennis*, bergsyra *Rumex acetocella* och flockfibbla *Hieracium umbellatum* som tillsammans med borsttåteln ger sin karaktär åt heden. Mera diskreta brukar vårtåtel *Aira praecox*, bergven *Agrostis vineale*, sandkrassing *Teesdalia nudicaulis* och spenslig ullört *Logfia minima* vara. Inslaget av lavar är ofta påfallande. Även sandheden har sina rariteter: vittåtel *Aira caryophyllea*, vårspärgel *Spergula morisonii* och dvärgserradella *Ornithopus perpusillus* är alla ovanliga växter som man gärna letar efter här. Förutom att sandheden har en intressant flora, utgör den även en viktig och värdefull insektsbiotop.

Borsttåtelhed vid Vitemölla. Foto Torgny Roosvall.

Vegetationskartan visar att borsttåtelheden är vanlig utmed havsstränder där sandiga strandhedar finns utmed långa kustavsnitt. I inlandet hittar man vegetations-samhället framför allt i sandområden i östra Skåne och i Vombsänkan, oftast på gammal åkermark som lagts i träda. De flesta av sandhedens karaktärsarter har klarat sig bra sedan den förra skåneinventeringen, vilket till viss del beror på att många av dessa växter har funnit en fristad i exempelvis sandiga vägsränningar och gamla sandtag.

Uppodling, där sandfälten görs om till permanenta åkrar genom konstgödning och bevattning, är ett allvarligt hot mot borsttåtelheden. Exploatering för byggnadsändamål och igenväxning genom plantering eller spontant etablerad tall, utgör konkreta hot mot växtsamhället på många platser.

Förekomst av borsttåtelhed i Skåne utifrån fynd av 12 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

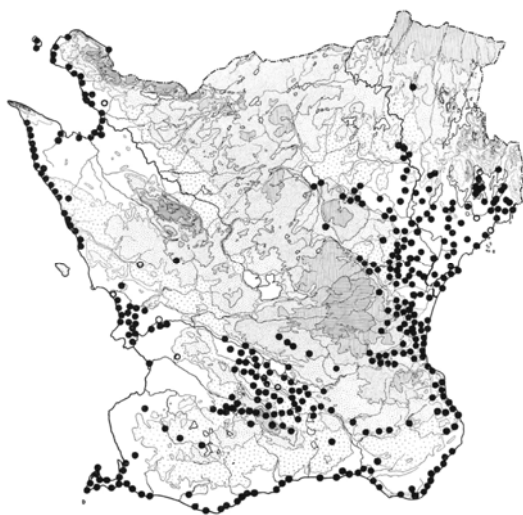
Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Borsttåtelhed	• Urlakning till följd av ökade nederbördsmängder • Trädesbruk	• Omvandling av trädesmark till permanenta åkrar • Markexploatering • Återställning av gamla sandtakter • Kvävenedfall • Plantering/igenväxning av tall

Borsttåtel *Corynephorus canescens*

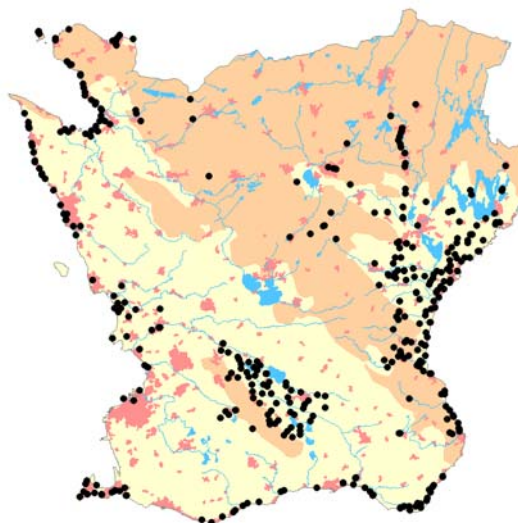
Borsttåtel är ett karaktärsgräs för näringsfattiga, sura sandmarker. Med sina täta tuvor av grågröna, borstlika blad med röd-aktiga bladslidor och violettonade vippor är det även ett gräs som är lätt att känna igen. Förutom på sandhedar och urlakade dyner vid havet kan man ibland finna borsttåtel på banvallar, grusplaner och i grustag.

Borsttåtel är ett ganska vanligt gräs i de kustnära trakterna av södra Sverige. Även om den statistiska undersökningen som genomförts inom Projekt Skånes Flora visar att borsttåteln gått något tillbaka sedan Weimarcks inventering, är den fortfarande allmän längs sandiga havsstränder och i trakter med urlakade sandmarker, t.ex. Vombsänkan och delar av Kristianstadsslätten. Under projekttiden har den registrerats från 274 inventeringsrutor.

Borsttåtel enl. Atlas över Skånes Flora 1985

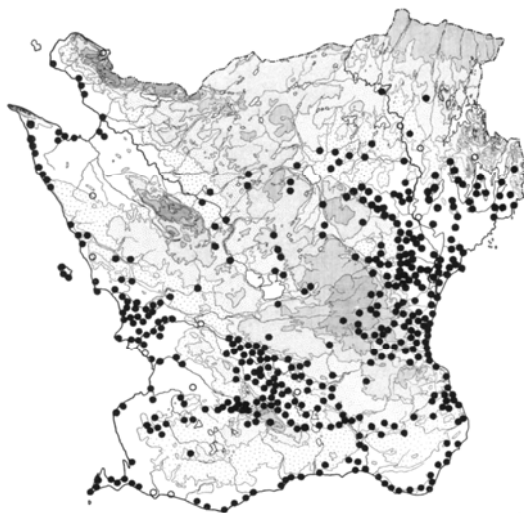

Borsttåtel enl. Floran i Skåne 2007

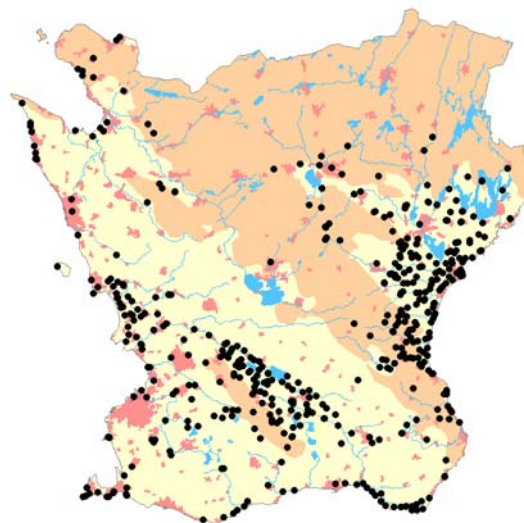
Hedblomster *Helichrysum arenarium*

Hedblomster är en korgblommig växt med silvergråa stjälkar och blad. Med sina pappersartade, gula korgar i täta samlingar liknar den knappast någon annan vildväxande art i Sverige. Hedblomster kan bilda stora bestånd och en träda eller gräshed där den finns i större mängd utgör en magnifik syn på högsommaren.

Hedblomster är en sällsynt art i sydligaste Sverige, det är bara i Skåne den är något vanligare. Under Projekt Skånes Flora har den påträffats i 334 rutor vilket tyder på att den minskat med 30–45 % sedan Weimarcks inventering. Hedblomster är en fridlyst art i Skåne vilket i första hand beror på att den varit utsatt för intensiv plockning som eternell.

Hedblomster enl. Atlas över Skånes Flora 1985

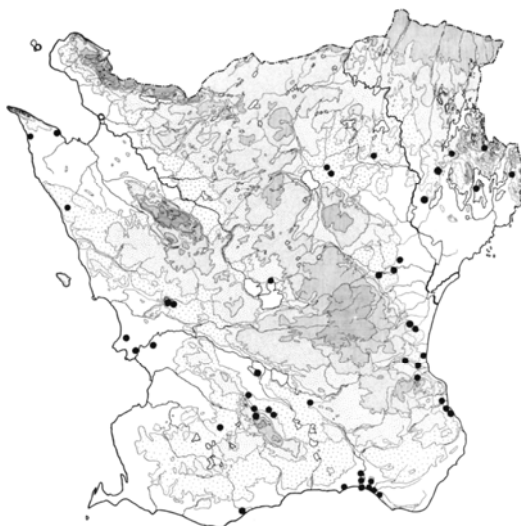
Hedblomster enl. Floran i Skåne 2007

Dvärgserradella *Ornithopus perpusillus*

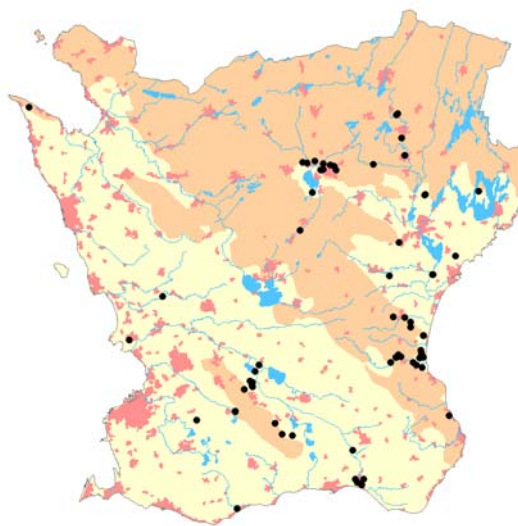
Dvärgserradella är en liten, ettårig, oftast nedliggande ärtväxt med små blommor som har rödstrimmigt segel, vita vingar och en gulaktig köl. Skidan är typiskt kloböjd med insnörningar mellan fröna. Om man väl lyckats få ögonen på den, är den därför lätt att känna igen.

Dvärgserradella finns sällsynt i de sydligaste landskapen i Sverige. I Skåne upptäcktes den på Nybrofältet utanför Ystad först 1836. Det är därför osäkert om den är gammal eller sent inkommen i landet. Från att ha varit mycket sällsynt har dvärgserradellan stadigt ökat sedan mitten av 1900-talet, utan tvivel till stor del som en följd av att den förekommer som förorening i vall- och gräsfröer. Förutom på mera naturliga lokaler kan man ibland hitta dvärgserradella i sandiga gräsmattor, välgkanter och ruderatmarker. Under Projekt Skånes Flora har arten påträffats i 53 inventeringsrutor, påfallande ofta på militära övningsfält. Om militärens verksamhet läggs ned på dessa är det en påtaglig risk att dvärgserradellan åter blir alltmer sällsynt. Den är nationellt rödlistad som Starkt hotad (EN).

Dvärgserradella enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Dvärgserradella enl. Floran i Skåne 2007

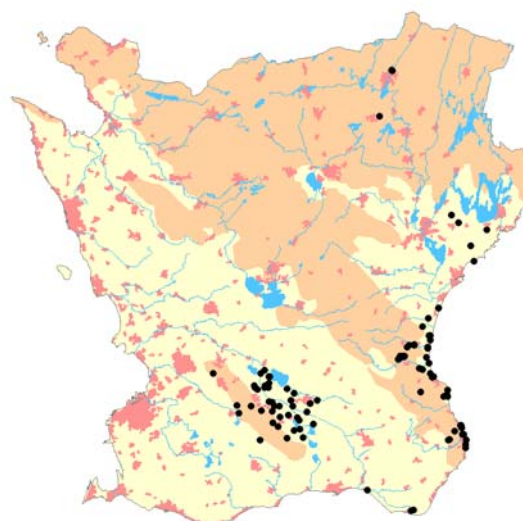
Vårspärgel *Spergula morisonii*

Vårspärgel är en ettårig, ett par decimeter hög nejlikväxt som trivs på hällmark och på sura, näringsfattiga sandhedar. Den är lik den allmänna arten åker-spärgel *Spergula arvensis* men har långa ledstycken upptill och korta nedtill på stjälken. Hos åkerspärgel är alla ledstycken ungefär lika långa.

Vårspärgel växer i södra och mellersta Sverige och utmed den södra delen av norrlandskusten. I Skåne finns den framför allt längs den östra kusten och i den sandiga Vombsänkan. Att den blivit funnen i 66 inventeringsrutor under Projekt Skånes Flora visar att den ökat med mer än 75 %, mest i Vombsänkan där bara enstaka förekomster påträffades vid den förra inventeringen.

Vårspärgel enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Vårspärgel enl. Floran i Skåne 2007

Åkerogräs

Av våra åkerogräs finns det många som gått starkt tillbaka under det senaste halvsekle, men även många arter som ökat kraftigt. Generellt sett har åkergräsen minskat något men inte mer än vad som kan förklaras med den minskning av åkerarealen som skett under senare decennier i framför allt norra och mellersta Skåne.

Under 1900-talet försvann ett antal åkerogräs nästan helt på grund av förbättrad utsädesrensning, kemiska bekämpningsmedel och ändrade brukningsförhållanden. Några, t.ex. råglost *Bromus secalinus* och de ogräs som var knutna till linodling, var nästan helt försvunna redan under Weimarcks inventering. Andra arter, t.ex. klätt *Agrostemma githago*, åkerrättika *Raphanus raphanistrum*, mjukdån *Galeopsis ladanum*, luddvicker *Vicia villosa* och åkersyska *Stachys arvensis*, var då fortfarande ganska vanliga men har nu försvunnit eller blivit mycket ovanliga som åkerogräs.

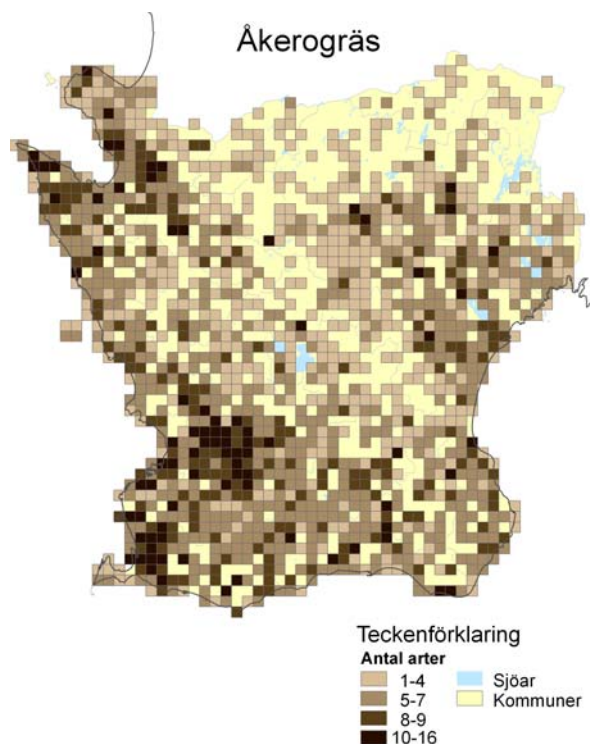
Bland åkerogräs som tycks ha ökat mer eller mindre kraftigt kan nämnas trädgårdsveronika *Veronica persica*, baldersbrå *Tripleurospermum perforatum*, rågvallmo *Papaver dubium*, kornvallmo *P. rhoeas*, flikplister *Lamium hybridum* och grönfibbla *Crepis capillaris*. Fliknäva *Geranium dissectum* och nattglim

Ogräsåker vid Vå. Foto Sven Waldemarsson.

Silene noctiflora är två arter som många tidigare trodde var minskande och kanske hotade. Dessa tycks dock inte ha förändrat sin frekvens nämnvärt utan kanske t.o.m. blivit något vanligare.

Av biotopkartan framgår det som väntat att åkerogräsen i huvudsak står att finna i de skånska slättområdenas åkerbygder. I urbergsbygderna i norra Skåne och på åsarna är åkerogräsen numera nästan helt försvunna, vilket på ett illustrativt sätt visar att här inte längre finns några traditionellt brukade åkrar.

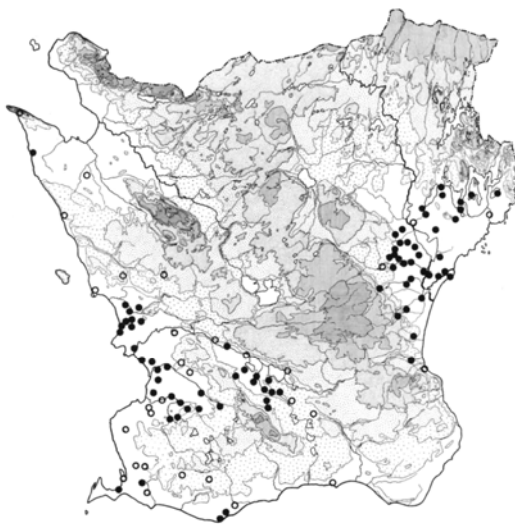
Förekomst av åkrar med åkerogräs i Skåne utifrån fynd av 16 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Åkerogräs	• Minskad användning av kemiska ogräsmedel • Ökad användning av höstsådda grödor • Regelbundet trädesbruk utan ogräsbekämpning	• Kemisk ogräsbekämpning • Förbättrad utsädesrensning • Moderna brukningsförhållanden med högavkastande grödor • Minskad åkerareal (särskilt i skogsbygderna) • Fånggrödor

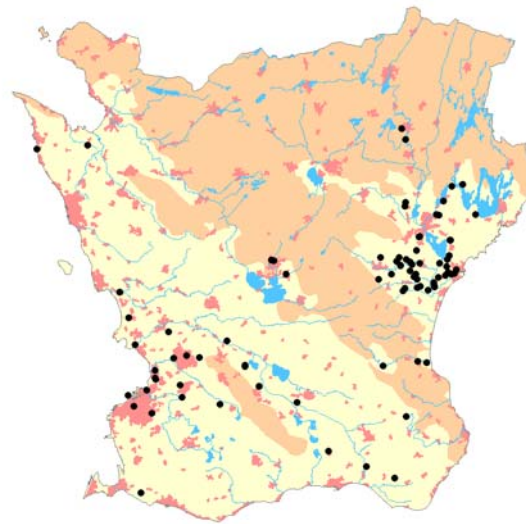
Riddarsporre *Consolida regalis*

Riddarsporre är en grenig, ettårig ranunkelväxt med finflikiga blad och blåviolettera blommor i en gles klase. Som åkerogräs finner man den mest i åkrar och trädor med kalkhaltig, näringsrik jordmån. I övrigt växer den även exempelvis i vägkanter, på banvallar och på ruderatmarker.

Riddarsporre förekommer sällsynt i södra och mellersta Sverige. Då den nationellt sett blivit allt ovanligare är den numera klassad som Hänsynskrävande (NT) i *Rödlistade arter i Sverige 2005*. I Skåne visar den däremot en ganska så oförändrad frekvens. Under Projekt Skånes Flora har den blivit funnen i 67 inventeringsrutor, vilket är ungefär lika många som under Weimarcks inventering. Dock är det möjligt att populationerna är individfattigare nu än förr och att lokalerna är av mer tillfällig karaktär.

Riddarsporre enl. Atlas över Skånes Flora 1985

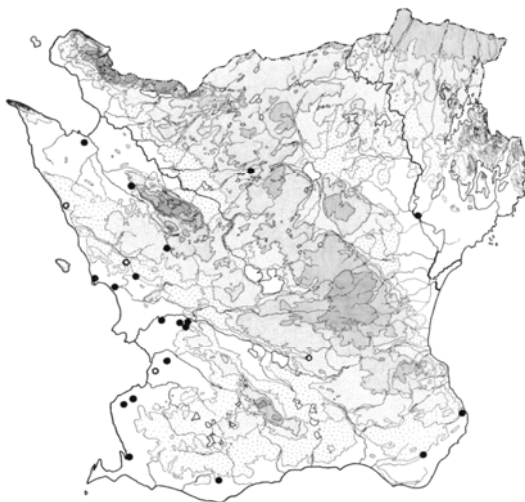

Riddarsporre enl. Floran i Skåne 2007

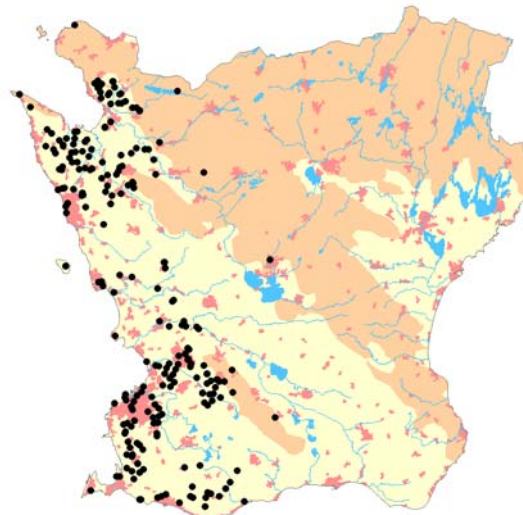
Renkavle *Alopecurus myosuroides*

Renkavle är ett halvmeterhøgt, ettårigt gräs med smal axvipa där småaxen ofta antar en violett ton. Från andra arter av släktet *Alopecurus* skiljer den sig genom att skärmfjällen upptill har en vingad, sträv köl. Renkavle är från början inkommen med spannmål och som förorening i utsäde under 1800-talet men först från mitten av 1900-talet etablerad och bofast.

Renkavle är en sällsynt art i Sverige där den haft sitt starkaste fäste på Gotland. I Skåne har den tidigare varit mycket sällsynt och under 1960- och 1970-talen betraktades den som nästan helt försvunnen från landskapet. Under de senaste decennierna har den emellertid ökat mycket kraftigt och under Projekt Skånes Flora blev den noterad i 160 inventeringsrutor. I vissa trakter betraktas renkavle idag som ett ganska besvärligt åkerogräs. Ökningen hänger troligen samman med att mindre effektiva (men miljövänligare) bekämpningsmedel införts. Intressant att notera är att arten under den senaste inventeringen aldrig noterades i östra Skåne. Renkavle har tidigare varit en rödlistad växt men anses numera ha livskraftiga förekomster i landet.

Renkavle enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Renkavle enl. Floran i Skåne 2007

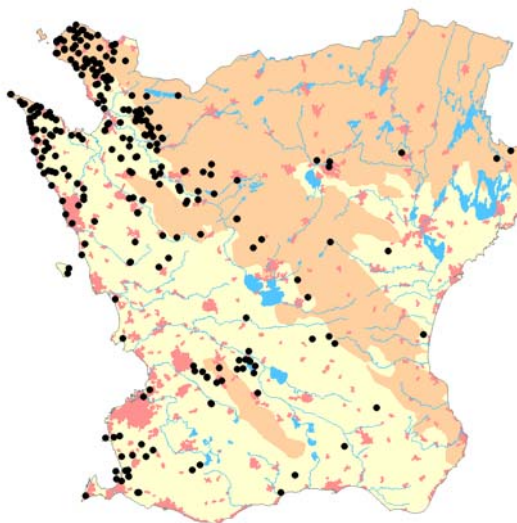
Åkersyska *Stachys arvensis*

Åkersyska är en liten ettårig kransblommig ört med små, blekt röda blommor i fåblommiga kransar. Den växer i åkrar och trädor men idag påträffar man den mest i trädgårdsland och på ruderatmarker.

Åkersyska är en sällsynt art i södra Sverige där den framför allt finns i kusttrakterna. I Skåne har den under Projekt Skånes Flora blivit funnen i 185 inventeringsrutor vilket motsvarar en tillbakagång på omkring 50 %. Tidigare var den mera jämnt spridd i landskapet, idag förekommer den mest i västra Skåne där den framför allt i den nord-västra delen fortfarande har många lokaler. Åkersyskans tillbakagång i landet har gjort att den är klassad som Sårbar (VU) i den nationella rödlistan.

Åkersyska enl. Atlas över Skånes flora 1985

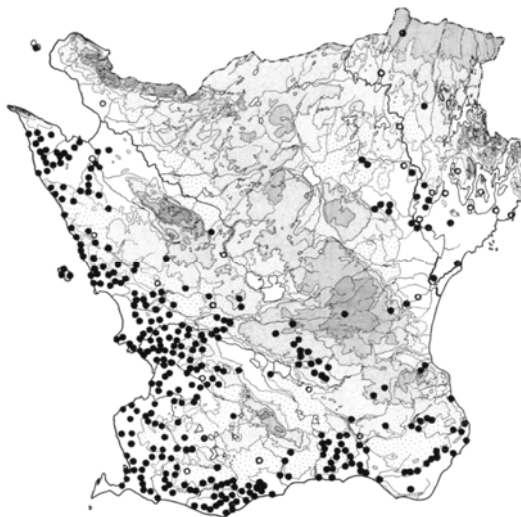

Åkersyska enl. Floran i Skåne 2007

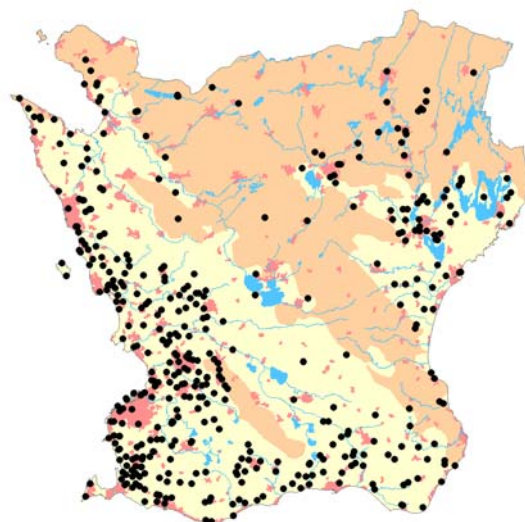
Nattglim *Silene noctiflora*

Nattglim är en ett- eller tvåårig, klibbig nejlikväxt med blekt rosa blommor i ett fåblommigt knippe. De väldoftande blommorna slår ut på kvällen, på dagen är de hoprullade och ser vissna och tråkiga ut. Förutom i åkrar kan man träffa på nattglim i trädgårdsland och på ruderatmarker.

Nattglim, som i Sverige är en ganska ovanlig art, förekommer mest i de södra och mellersta delarna. På många håll anses den vara på tillbakagång, men i Skåne förefaller den ha lika många lokaler idag som den hade under Weimarcks inventering. Under Projekt Skånes Flora påträffades nattglim i 337 rutor. I den nordöstra delen av landskapet har antalet lokaler till och med ökat.

Nattglim enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Nattglim enl. Floran i Skåne 2007

Ruderatmarker

Ruderatväxter brukar man kalla sådana arter som man framför allt finner på kraftigt störd kulturmark. Det kan röra sig om exempelvis trottoarer och gatkanter, järnvägsområden, hamnar, industrimark och avfallsplatser. Många av de växter som nu blivit trogna följeslagare till människan är inte ursprungliga hos oss utan har blivit avsiktligt eller oavsiktligt införda i landet. En del har odlats t.ex. som prydnadsväxter, medan andra ofrivilligt följt med människan t.ex. med transporter. Många ruderatväxter är konkurrenssvaga arter som har små chanser att hävda sig i naturlig vegetation, men som kan etablera sig och bli vanliga på öppna, störda kulturmarker. Dock är det självfallet många arter som kommit hit på ett eller annat sätt men som bara blivit tillfälliga gäster hos oss. I ett framtida mildare klimat kan man dock förvänta sig att än fler av dessa arter kan bli bofasta och även sprida sig i mera naturlig vegetation.

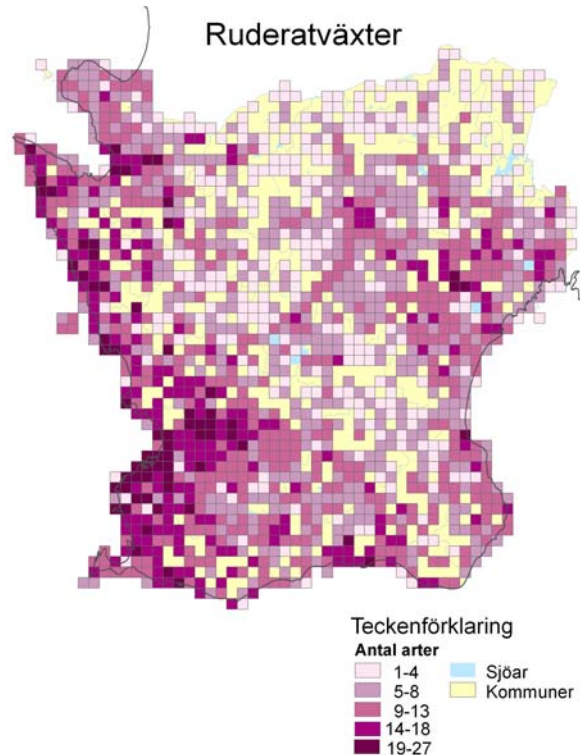
Många av de arter vi brukar beteckna som ruderatväxter har blivit allt vanligare under senare tid t.ex. vit sötväppling *Melilotus albus*, klibbkorsört *Senecio viscosus*, stillfrö *Descurainia sophia*, taggsallat *Lactuca serriola*, gatkamomill *Matricaria suaveolens*, palsternacka *Pastinaca sativa* och flera dunörtsarter *Epilobium* spp. Några arter som framför allt spridit sig längs järnvägar är småsporre *Chaenorhinum minus* och sandtrav *Cardaminopsis arenosa*. Under senare tid finner man allt oftare dessa även utanför de egentliga järnvägsområdena.

Ruderatmark med bl.a. taggsallat och kanadabinka. Foto Torgny Roosvall.

Under århundradenas lopp har det utvecklats en speciell flora på de påverkade och ofta näringsrika arkerna kring gårdar och i byar. Många av dessa gårds- och byväxter har blivit allt ovanligare t.ex. kattmynta *Nepeta cataria*, hjärtstilla *Leonurus cardiaca*, paddfot *Asperugo procumbens* och bolmört *Hyoscyamus niger*. Andra, som bosyska *Ballota nigra*, kamomill *Matricaria recutita* och pepparrot *Armoracia rusticana*, har klarat sig ganska bra.

Under senare år har många botanister intresserat sig särskilt för floran på avfalls- och trädgårds-tippar. Här är det inte minst växter som har sitt ursprung i fågelfrö-blandningar, rötslam och trädgårds-avfall som blivit funna. De flesta arter i dessa miljöer är tillfälliga och försvinner snabbt när tipparna växer igen eller blir återställda. Biotopkartan visar på ett tydligt sätt att ruderratmarker mest finns i de områden av Skåne som är tätast befolkade, dvs. i de urbana miljöerna i och kring våra större tätorter.

Förekomst av ruderratmarker i Skåne utifrån fynd av 27 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Ruderratmarker	• Markstörning • Exploatering av mark för t.ex. industriändamål • Öppen gödselhantering vid gårdar • Öppen hantering av trädgårds-avfall och komposterbart avfall • Ökad användning av kompost och rötslam	• Igenväxning till följd av upphörd markstörning • Återställning av avfallstippar • Upphörd kompostering av trädgårdsavfall • Ökad "uppsnyggning" kring gårdar och byar • Omvandling av aktiva gårdar till villor/hästgårdar • Förtätad stadsbebyggelse • Hårdgöring/asfaltering av industri- och stadsmiljöer • Insåning/gröngöring med gräsfrö

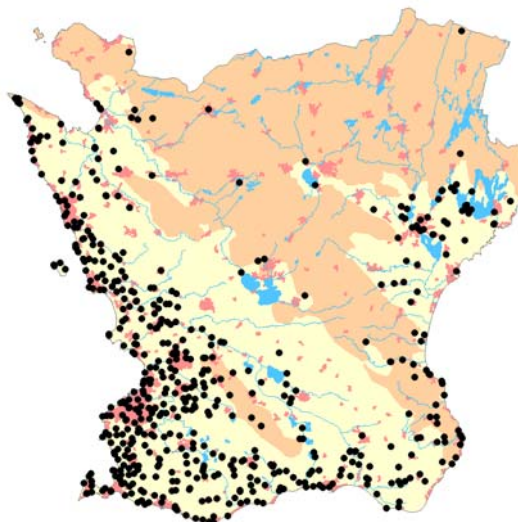
Sandlosta *Anisantha (Bromus) sterilis*

Sandlosta är ett relativt lågvuxet gräs som växer i lösa tuvor. Den har stora, kala, hängande småax med långa borst. Sandlostan är lik sin nära släkting taklosta *A. tectorum* som dock har småludna och mycket mindre småax.

Sandlosta, först uppgiven i Lund 1769, kom troligen in genom sjötransporter men är sedan länge bofast och naturaliserad i Skåne. Förutom på påverkade kulturmarker av allehanda slag, kan man finna sandlostan på exempelvis torrängar och sandstränder. Sandlostan har ökat mycket kraftigt (mer än 75 %) sedan Weimarcks inventering. Under Projekt Skånes Flora noterades den i 419 inventeringsrutor, nästan uteslutande i våra slätt- och kustområden.

Sandlosta enl. Atlas över Skånes Flora 1985

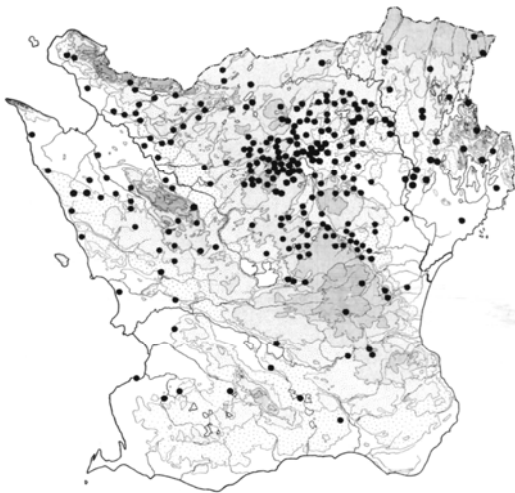

Sandlosta enl. Floran i Skåne 2007

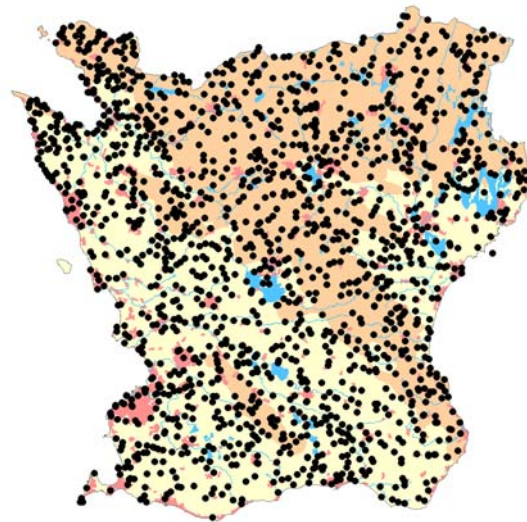
Amerikansk dunört *Epilobium adenocaulon*

Amerikansk dunört är en flerårig, upp till omkring en meter hög ört. Genom körtelhårig blomställning, klubbformat märke och vasst tandade, äggformade blad skiljer den sig från de flesta av våra inhemska dunörtsarter. För att vara helt säker ska man dock även studera hur fröna ser ut.

Amerikansk dunört är en sentida invandrare från Nordamerika. Den har spridit sig mycket snabbt och är numera vanlig i en stor del av landet. I Skåne hittades den första gången så sent som i mitten av 1930-talet. Sedan dess har den ökat på ett sätt som saknar motstycke och är nu en av våra vanligaste dunörtsarter, spridd över hela landskapet. Under Projekt Skånes Flora har den noterats från 1231 inventeringsrutor, inte bara på ruderatmarker utan även i mera naturliga biotoper som kärr, diken i betesmarker och näringsrika stränder.

Amerikansk dunört enl. Atlas över
Skånes Flora 1985

Amerikansk dunört enl. Floran i Skåne
2007

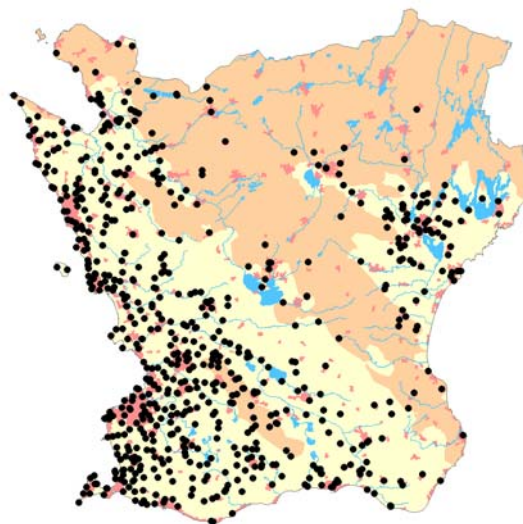
Taggsallat *Lactuca serriola*

Taggsallat är en nära släkting till den odlade grönsaken sallat *L. sativa*. Den är hemmahörande i medelhavsområdet och främre Asien men är numera spridd över stora delar av Europa. Taggsallat är mycket lätt att känna igen genom sina tandade, parflikiga blad som har sågtandslika taggar på mittnervens undersida. Bladen brukar vara vridna så att kanten pekar uppåt.

I Skåne är den först uppgiven från Lund 1820 och mot slutet av 1800-talet var den spridd utmed järnvägen till Malmö varifrån den sedan tycks ha följt med sjötransporter till ett flertal skånska hamnar. De senaste decennierna har expansionen tagit intensiv fart och taggsallat är nu en vanlig växt i stora delar av västra Skåne och i Kristianstadstrakten. Under Projekt Skånes Flora har den noterats i 519 rutor. Ännu finns de flesta lokalerna i slättbygderna, men man kan förmoda att spridningen i landskapet kommer att fortsätta.

Taggsallat enl. Atlas över Skånes Flora 1985

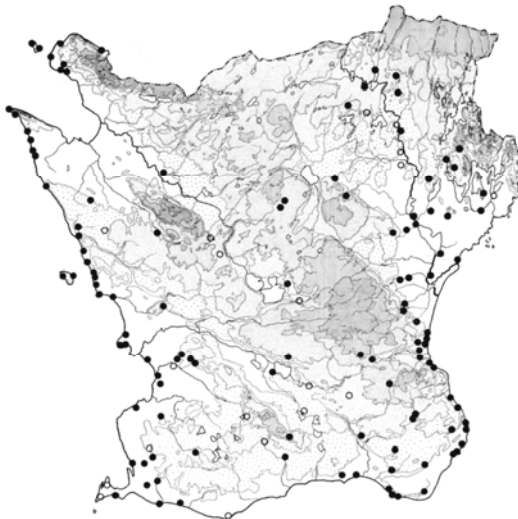

Taggsallat enl. Floran i Skåne 2007

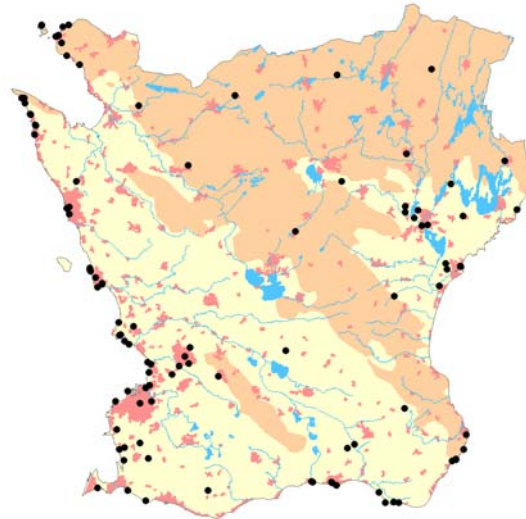
Bolmört *Hyoscyamus niger*

Med sin lukt och sina blekgula, trattformade blommor med violetta ådror är bolmört en omisskännlig växt. Bolmörten är mycket giftig. Den är en gammal medicinalväxt och kulturföljeslagare som funnits i landskapet sedan järnåldern. Förutom som gårds- och ruderatväxt kan man även finna den på tånggödslade havsstränder.

Bolmört växer sällsynt i södra och mellersta Sverige. I Skåne har den minskat något de senaste årtiondena: under Projekt Skånes Flora noterades bolmört i 88 inventeringsrutor mot omkring 120 under den Weimarcks inventeringen. Den brukar var obeständig på enskilda lokaler, men har en mycket långlivad fröeserv varför den oväntat kan dyka upp efter grävningsföretag av olika slag.

Bolmört enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Bolmört enl. Floran i Skåne 2007

Barrskog med lång kontinuitet

Mer än hälften av Skånes skogsareal utgörs av barrskog. Mest rör det sig om granskogar som är planterade under 1900-talet, vanligen på tidigare åkermark. Dessa granodlingar hyser oftast en mycket artfattig och trivial undervegetation. Som spontant skogsträd är gran en sentida invandrare till Skåne. T.ex. Linnés Skånska resa antyder att granen vid mitten av 1700-talet just nått de norra delarna av landskapet, framför allt norra Göinge i det nordöstligaste hörnet. Det är i dessa trakter vi idag har begränsade arealer med barrskog som har lite längre kontinuitet och där vi kan finna växter som vi förknippar med "gammelskogar" t.ex. linnea *Linnaea borealis*, ryl *Chimaphila umbellata*, knärot *Goodyera repens* och olika pyrola-arter *Pyrola* spp. Detta är arter som inte tycks hinna etablera sig i dagens planterade barrskogar vilka har en förhållandevis kort omloppstid och som oftast slutavverkas genom att hela beståndet huggs ner. På ett solöppet hygge har dessa arter små möjligheter att överleva liksom i täta granplanteringar. De nordskånska gammelskogarna är inte några jungfruliga urskogar, utan naturskogar påverkade av människan genom bl. a. skogsbete och virkesuttag. Ett välkänt exempel är Nytebodaskogen som är ett naturreservat strax norr om sjön Immeln.

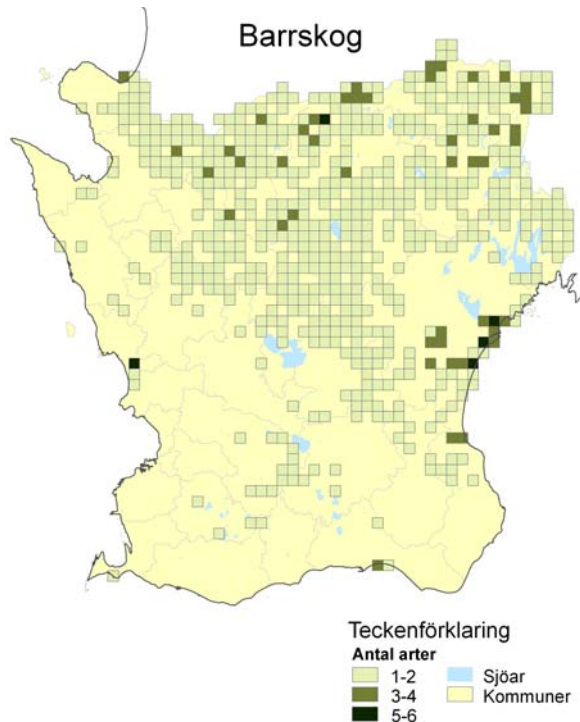

Äldre planterad tallskog vid Åhus. Foto Sven Waldemarsson.

De flesta gammelskogsarterna har alltid varit ovanliga i Skåne och jämfört med Weimarks inventering tycks många av dessa ha gått kraftigt tillbaka i norra Skåne under senare delen av 1900-talet, främst troligen till följd av att åtskilliga lokaler försvunnit genom skogsavverkning. Dessvärre kan man befara att antalet växtplatser reducerats ytterligare genom de senaste årens svåra stormar.

Idag finns rika och livskraftiga bestånd av gammelskogsarter framför allt i planterade tallskogar på basrik mark i östra Skåne, vilka i huvudsak finns i trakterna av Åhus, Vittskövle och Everöd. Dessa tallskogar planterades som skyddsskogar för att förhindra sandflykt och har därigenom inte varit föremål för rationellt skogsbruk. Planteringarna gjordes i huvudsak från början av 1800-talet och in på 1900-talet. Åtminstone en del av våra gammelskogsarter fördes förmodligen in i denna miljö med plantmaterial av kontinentalt ursprung. Idag är det inte skogsavverkning för virkesuttag som är det största hotet mot dessa lokaler, utan exploatering av skogarna för att bereda plats för bebyggelse. I exempelvis den norra delen av Åhus omvandlas lokaler för t. ex. ryl och ögonpyrola till villatomter i jämn takt.

Vegetationskartan visar att lokalerna för gammelskogsarter är relativt jämnt spridda i norra Skåne och utmed kusten i den östra delen av landskapet. I västra och södra Skåne saknas de nästan helt. Det är endast mindre partier av tallskogarna vid Landskrona och Ystad som hyser ett något högre antal arter. På dessa platser är dessvärre bestånden oftast mycket individfattiga. Anmärkningsvärt är att det knappt finns några gammelskogsarter alls i de gamla och vidsträckta tallplanteringarna vid Ängelholm.

Förekomst av barrskog med lång kontinuitet i Skåne utifrån fynd av 6 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

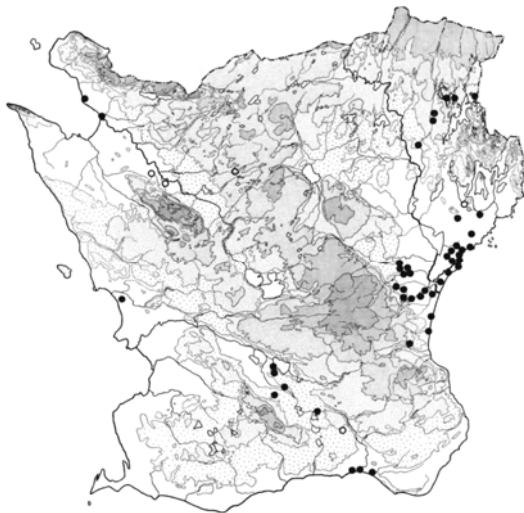
Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Barrskog med lång kontinuitet	• Minskat luftburet kvävenedfall • Bibehållande av områden som skyddsskog mot sandflykt • Reservatsbildning/undantagande från skogsbruk	• Avverkning för virkesuttag och bebyggelse • Alla former av skogsbruksåtgärder • Stormfällen • Kvävenedfall med ex. ökad gräsväxt som följd • Försurning genom luftburna föroreningar • Kvävegynnade växter som druvfläder och hallon • Insektsangrepp av ex. granbarkborre och barrskogsnunna

Ryl *Chimaphila umbellata*

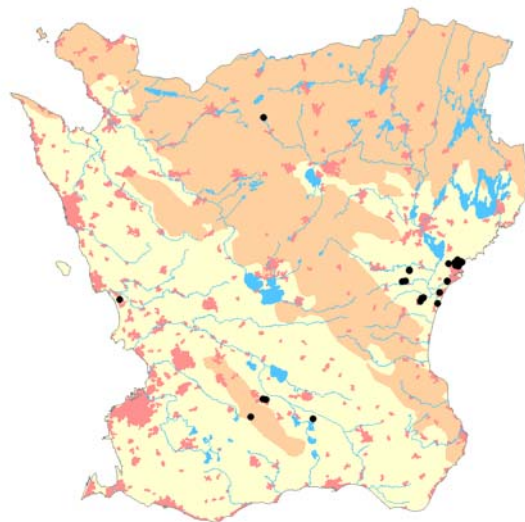
Ryl är en vintergrön ljungväxt som växer på mosstäckt mark i gamla barrskogar. Med sina glänsande, läderartade blad i rosett och sina nickande, rosa blommor i en gles flock, är rylen en av gammelskogens vackraste växter. När den inte blommar kan bladen lätt förväxlas med lingon, som dock har helbräddade blad med nedvikt kant. Ryl är en sällsynt växt i södra och mellersta Sverige. Den har blivit allt ovanligare och är nationellt rödlistad som Sårbar (VU). I Skåne har tillbakagången också varit stor.

Under Projekt Skånes Flora har den bara blivit funnen i 18 rutor vilket är en halvering i förhållande till antalet lokaler under den förra inventeringen. Arten är mycket känslig för uttorkning till följd av avverkningar samt för kvävenedfall som gynnar gräsväxten i skogarna. Numera finns den nästan bara kvar i äldre planterade tallskogar och utbredningen i landskapet har blivit allt mindre. De flesta lokalerna är individfattiga; endast på några få platser i Vittskövle- och Åhustrakten förekommer ryl fortfarande i ett betryggande individantal. Här är växten å andra sidan ofta hotad av bebyggelse.

Ryl enl. Atlas över Skånes Flora 1985

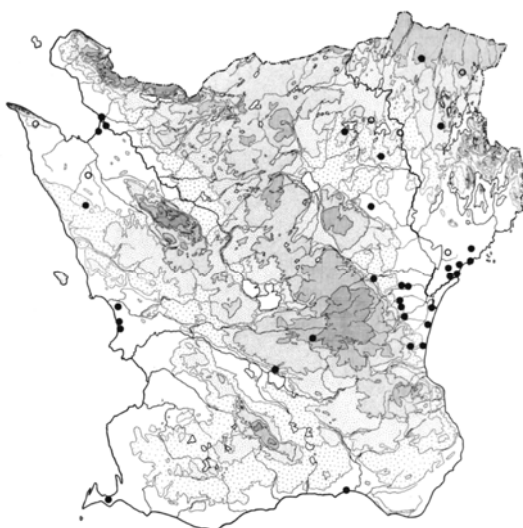

Ryl enl. Floran i Skåne 2007

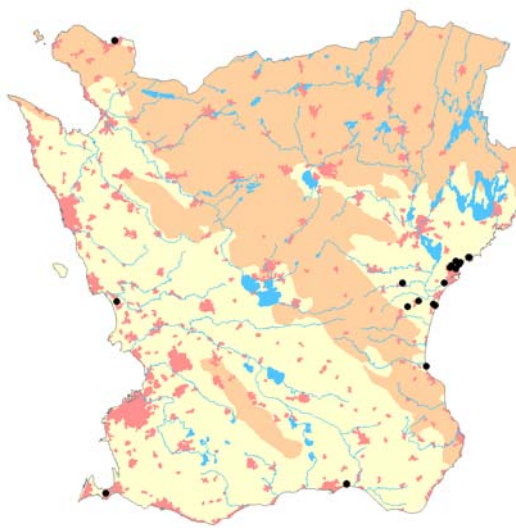
Ögonpyrola *Moneses uniflora*

Ögonpyrola är den enda av våra pyrola-arter som har en enda blomma på stjälken. Även om det är en liten, lågväxt art, är den vita, lutande blomman hos ögonpyrolan påfallande stor och en verklig prydnad på sina mossbelupna växtplatser.

Ögonpyrola är en ganska vanlig växt i stora delar av Sverige. Det är bara längst i söder och längst i norr den är riktigt sällsynt. I Skåne har den alltid varit en stor raritet och detta än mer idag då antalet lokaler tycks ha halverats sedan mitten av 1900-talet. Under Projekt Skånes Flora har den bara blivit funnen i 15 inventeringsrutor. Liksom ryl har ögonpyrola idag sina rikaste förekomster i östra Skånes planterade tallskogar på kalkhaltig sand.

Ögonpyrola enl. Atlas över Skånes Flora 1985

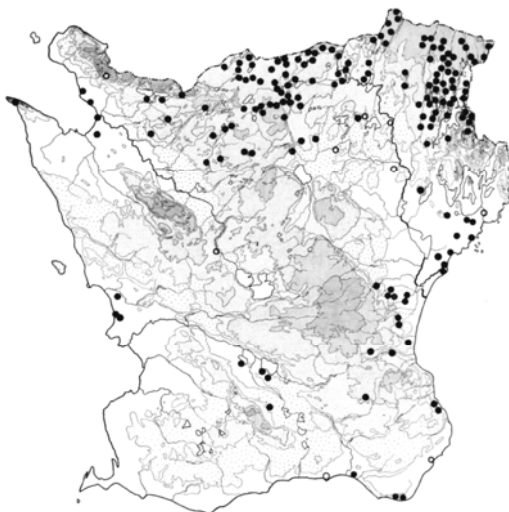

Ögonpyrola enl. Floran i Skåne 2007

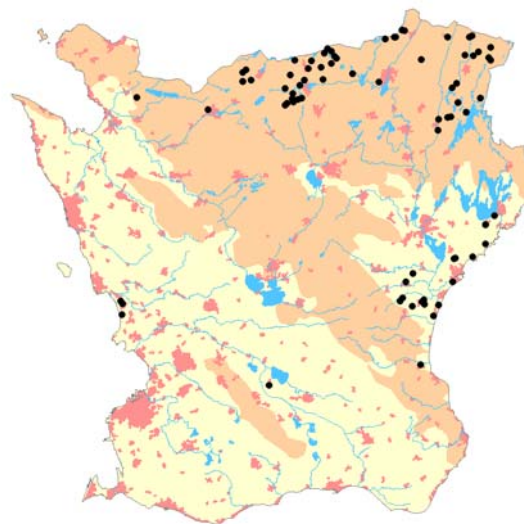
Linnea *Linnaea borealis*

Med sina långa revor med små rundade blad som sitter parvis och sina vitrosa hängande blommor är linnea en växt som de flesta känner till. Linnea är mer eller mindre vanlig i hela landet utom längst i söder. I Skåne är den ovanlig (funnen i 63 rutor under Projekt Skånes Flora) och på stark tillbakagång (en beräknad minskning på närmare 75 %). Linnean är mycket känslig för kalavverkningar och man kan befara att den gått än mer tillbaka till följd av de senaste årens svåra stormar.

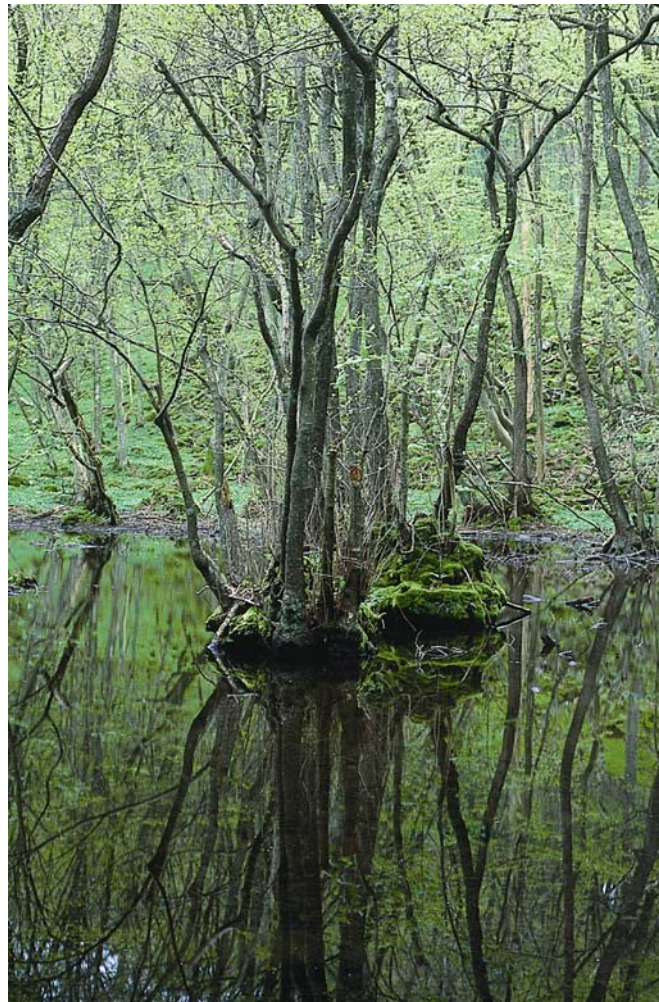
Linnea enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Linnea enl. Floran i Skåne 2007

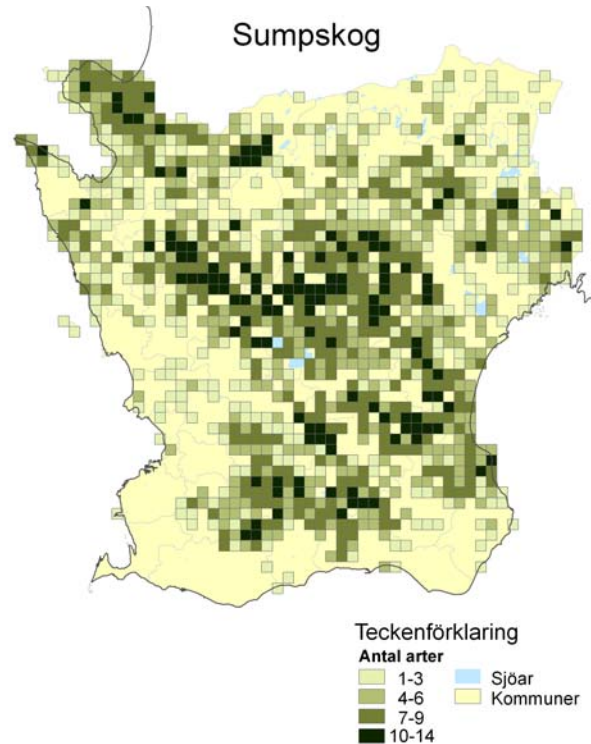
Alsumpskog

I Skåne utgörs sumpskogarna oftast av alkärr. Välutvecklade alsumpskogar, karakteriserade av kraftiga socklar av rotskottsbildande klibbal *Alnus glutinosa*, är ovanliga i dagens dikade skogsområden. Men de flesta av sumpskogarnas arter knappast förändrat sin frekvens sedan Weimarcks skåneinventering genomfördes. Få eller inga sumpskogsarter har ökat eller minskat mer dramatiskt. Bäckbräsa *Cardamine amara*, gullpudra *Chrysosplenium alternifolium*, dvärghäxört *Circaea alpina*, skärmstarr *Carex remota*, ormbär *Paris quadrifolia* och småvänderot *Valeriana dioica* är exempel på arter som är vanliga i alsumpskog. Mera ovanliga och krävande är t. ex. skogsnycklar *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii*, hässleklocka *Campanula latifolia*, springkorn *Impatiens noli-tangere* och vattenstäkra *Oenanthe aquatica*. Granbräken *Dryopteris cristata*, sumpviol *Viola uliginosa* och skogslysing *Lysimachia nemorum* är några riktiga rariteter man kan finna i alsumpskog.

Alsumpskog vid Stenshuvud. Foto Sven Waldemarsson.

Då det ibland framförts att sumpskogarnas arter skulle vara generellt minskande och hotade, är det glädjande att inventeringsresultaten visar att så inte tycks vara fallet. Orsaken till att dessa växter klarat sig så bra kan säkert sökas i att många öppna kärr som vuxit igen övergått i sumpskog, vilket gynnat sumpskogarnas arter på bekostnad av de ljuskrävande kärrarterna. På vegetationskartan kan man se att de flesta sumpskogarna finns på de skånska horstarna Hallandsåsen, Söderåsen, Nävlingeåsen, Linderödsåsen och Romeleåsen samt i det som brukar kallas risbygden dvs. gränsområdena mellan slätt- och skogsbygd. Särskilt artrika är sumpskogarna på åsarnas sluttningar.

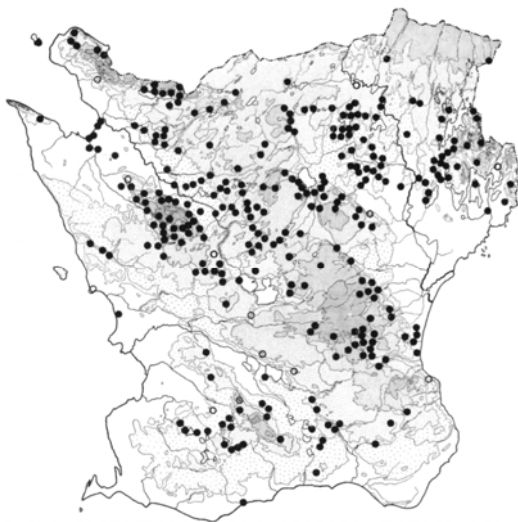
Förekomst av alsumpskog i Skåne utifrån fynd av 14 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Alsumpskog	Igenväxning av tidigare öppna kärr	- Dikning - Avverkning - Invasiva arter som t.ex. jätteloka

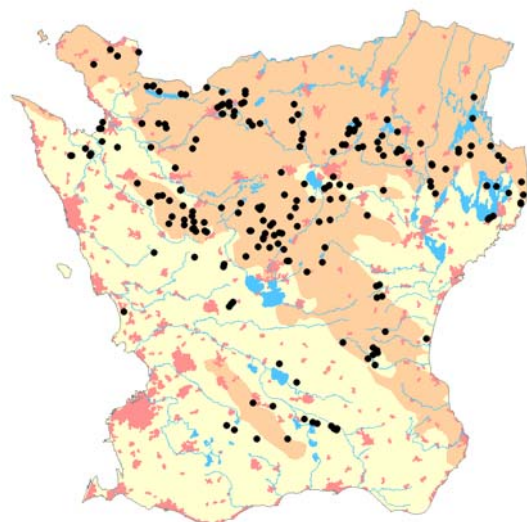
Dvärghäxört *Circaea alpina*

Dvärghäxört är en liten dunörtsväxt med hjärtformade, vasst tandade blad och små vita blommor i en kort klase. Den kan ibland vara svår att skilja från mellanhäxört *C. ×intermedia* som dock är steril och inte bildar mogna frukter. Dvärghäxörten blommar i ett plan medan mellanhäxörten blommar utefter stjälken. Förutom i alkärr kan man finna dvärghäxört i andra typer av fuktig skog och längs bäckar och diken i skogsmark.

Dvärghäxört är spridd över stora delar av landet men vanligast i de södra och mellersta delarna. I Skåne har dvärghäxört noterats i 163 inventeringsrutor under Projekt Skånes Flora vilket visar på ett tillbakagång för arten (minskning med 31–45 %). Dvärghäxört är mycket känslig för kalavverkning och utdikning.

Dvärghäxört enl. Atlas över Skånes Flora 1985

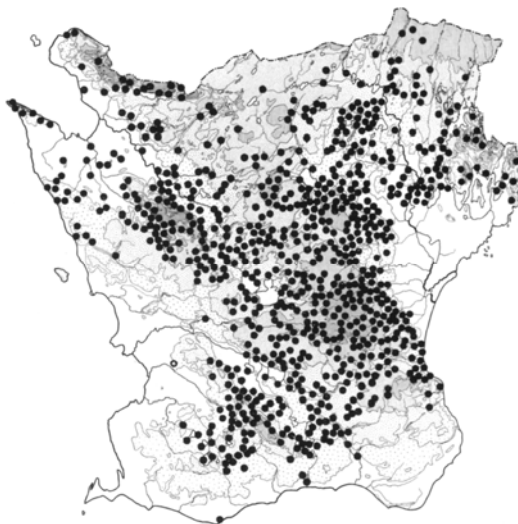
Dvärghäxört enl. Floran i Skåne 2007

Gullpudra *Chrysosplenium alternifolium*

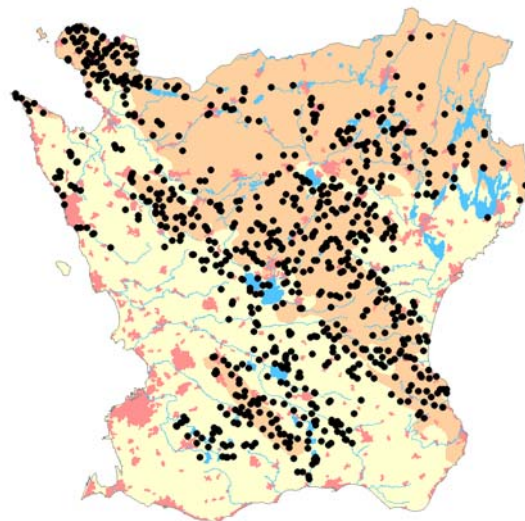
Gullpudra är en liten, flerårig stenbräckeväxt som brukar växa i stora bestånd genom underjordiska krypande skott. Den börjar blomma redan tidigt på våren och är då lätt att upptäcka och känna igen med sina glänsande, gulgröna högblad. Förutom i alkärr växer gullpudra gärna vid källor och bäckdråg i ängslövskog. I Skåne finns även en närstående art som heter kustgull-pudra *C. oppositifolium* som skiljer sig från gullpudra genom att ha motsatta blad på stälken. Kustgullpudra är en mycket sällsynt art som i Sverige bara finns på en lokal på Söderåsen.

Gullpudra är spridd i södra och mellersta Sverige. I Skåne har den minskat med ungefär 25 % men är fortfarande en ganska vanlig växt framför allt på de skånska åsarna. Under Projekt Skånes Flora blev gullpudra funnen i 577 inventeringsrutor.

Gullpudra enl. Atlas över Skånes Flora 1985

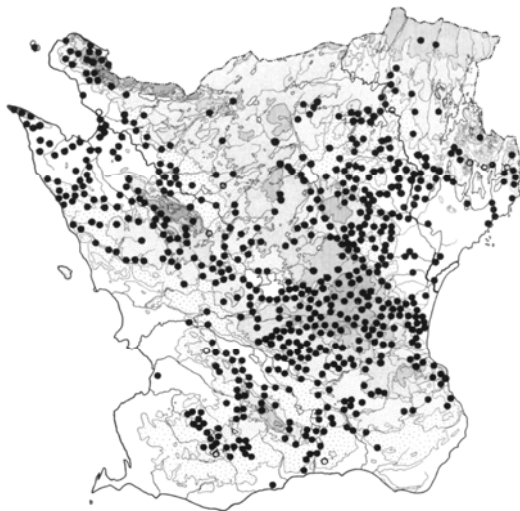
Gullpudra enl. Floran i Skåne 2007

Ormbär *Paris quadrifolia*

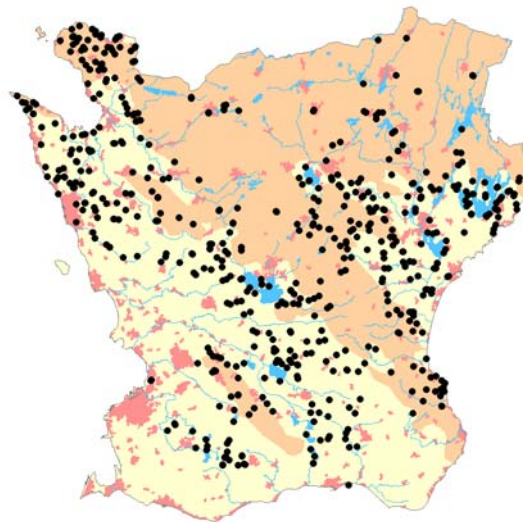
Ormbär är en säregen ört i vår växtvärld. Med sina fyra äggrunda blad i en krans mitt på stjälken och sin egendomliga blomma med gröna kalkblad, liknar den ingen annan växt i vårt land. Frukten är ett blådagligt, giftigt bär som påminner om ett blåbär. Ormbär växer skuggigt i näringsrika sumpskogar och i bäckdråg och raviner i ängslövskog.

Ormbär är en ganska vanlig växt i nästan hela landet. Under Projekt Skånes Flora har den blivit funnen i 418 inventeringsrutor, vilket visar på en viss minskning av antalet lokaler.

Ormbär enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Ormbär enl. Floran i Skåne 2007

Ädellövskog

En stor del av Skåne brukar räknas till den södra lövskogsregionen och fastän mer än hälften av Skånes skogsareal utgörs av barrskog (mest planterad gran), förknippar många Skåne med just lövskog och kanske framför allt med skogar som domineras av bok *Fagus sylvatica*. Bokskogarna utgörs ofta av rakstammiga, likåldriga träd med en hedartad, artfattig undervegetation, s.k. hedbokskogar. Även på marker med högre pH och bättre näringstillgång är boken ofta vanlig över stora arealer. Dock brukar inslaget av ädla lövträd som alm *Ulmus glabra*, avenbok *Carpinus betulus*, ek *Quercus robur* och ask *Fraxinus excelsior* vara betydande i det vi brukar kalla ädellövskog. Örter som tandrot *Cardamine bulbifera*, buskstjärnblomma *Stellaria holostea*, skogsviol *Viola riviniana* och gräs som hässlebrodd *Milium effusum* och lundgröe *Poa nemoralis* är ett första tecken på rikare skogsmiljö. I den medelrika ädellövskogen förekommer ofta gulplister *Lamium galeobdolon* tillsammans med t.ex. gulsippa *Anemone ranunculoides*, myskmadra *Galium odoratum*, lungört *Pulmonaria obscura* och storrams *Polygonatum multiflorum*. I ännu rikare miljöer kan skogsbingel *Mercurialis perennis* och ramslök *Allium ursinum* bli dominant arter. Det är i dessa rika lövskogar man kan finna arter som lundbräsma *Cardamine impatiens*, smånunneört *Corydalis intermedia*, hålnunneört *C. cava* och stor häxört *Circaea lutetiana*.

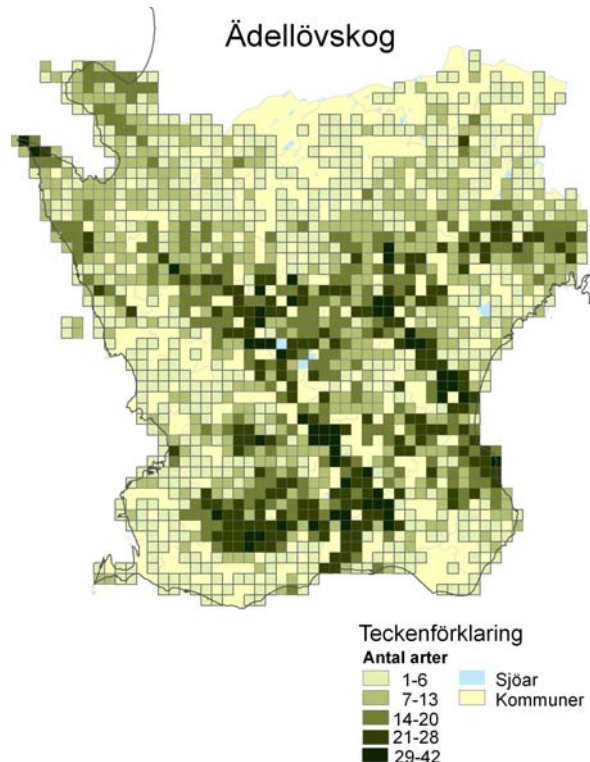

Ängslövskog vid Kullatorpet i Trelleborg. Foto Sven Waldemarsson.

På våren, innan lövverket skuggar marken, är ädellövskogen hänförande genom mängden av tidigblommande örter. Senare på växtsäsongen är det istället bredbladiga lundgräs som långsvingel *Festuca gigantea*, lundslok *Melica uniflora*, lundelm *Elymus caninus* och lundskafting *Brachypodium sylvaticum* som präglar dessa rika skogar.

Med tanke på alla rapporter om miljöförstörrelse till följd av bl.a. surt nedfall med kraftigt sänkta pH-värden inte minst i skogsmark, är det glädjande att jämförelser mellan de två inventeringarna visar att våra skogsväxter generellt sett klarat sig bra. De genomsnittliga förändringarna har varit små men mellan olika arter finns det stora skillnader. Sedan mitten av 1900-talet är det bara de arter som har störst krav på god och kalkrik jordmån som minskat (med i genomsnitt 20 %), medan arter i övriga skogstyper i stället ökat något.

Biotopkartan visar att de rikaste ängslövskogarna framför allt finns i gränsområdena mellan slätt- och skogsbygd, inte minst utmed sluttningarna av de skånska åsarna. Utanför dessa områden är det speciellt i Helsingborgstrakten det finns platser med väl utvecklad lundvegetation.

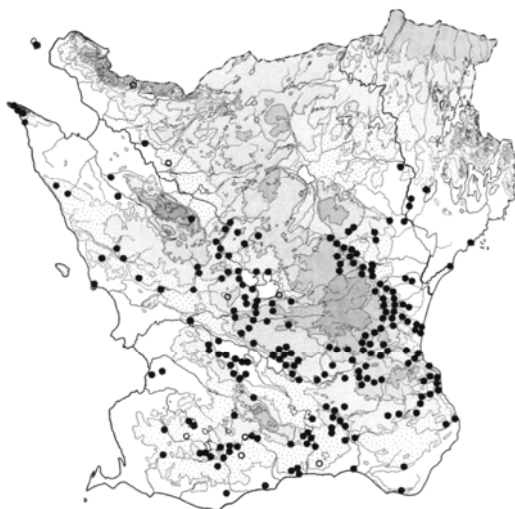
Förekomst av ädellövskog i Skåne utifrån fynd av 42 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Ädellövskog	• Minskade luftburna föroreningar • Extensivt skogsbruk • Återplantering av lövskog efter avverkning • Spontan skogsföryngring efter kalhyggesbruk	• Avverkning och intensivt skogsbruk • Omvandling till granplanteringar • Skogsdikning • Förurning genom luftburna föroreningar • Sjukdomsangrepp t.ex. almsjuka och askskottsjuka • Främmande arter som blekbalsamin och tysklönn

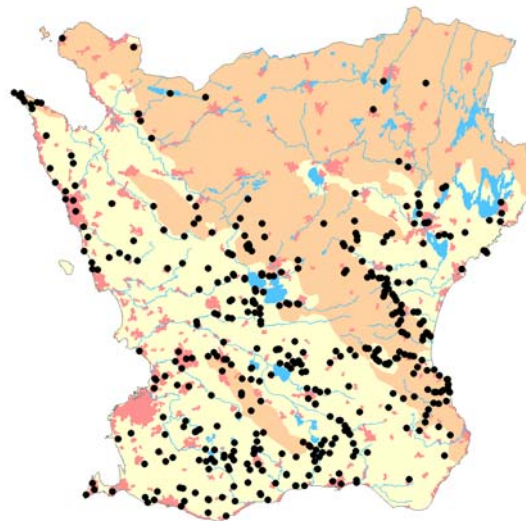
Ramslök *Allium ursinum*

Ramslök har breda lansettlika blad och stjärnformade vita blommor i en rundad flock vilket gör det lätt att skilja den från andra närstående arter. Den bildar ofta stora bestånd och när den blommar i början av juni ger ett besök på en rik lokal en säregen naturupplevelse: ett hav av vita blommor och en stark doft av lök. På några lokaler har bestånden ökat i utbredning och då kan ramslöken ta över och förkväva annan lundvegetation.

Ramslök, som förekommer på spridda lokaler upp till Uppland, en sällsynt växt i Sverige som helhet. I Skåne är den däremot ganska vanlig i fuktiga, mullrika ängslövskogar. Dessutom är den här och där förvildad efter odling. Under Projekt Skånes Flora blev ramslök funnen i 327 inventeringsrutor.

Ramslök enl. Atlas över Skånes Flora 1985

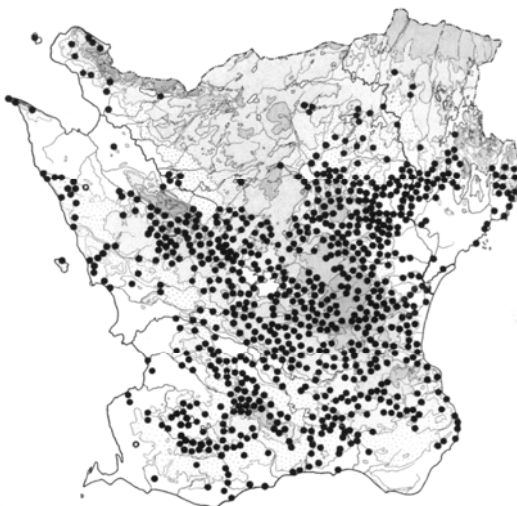

Ramslök enl. Floran i Skåne 2007

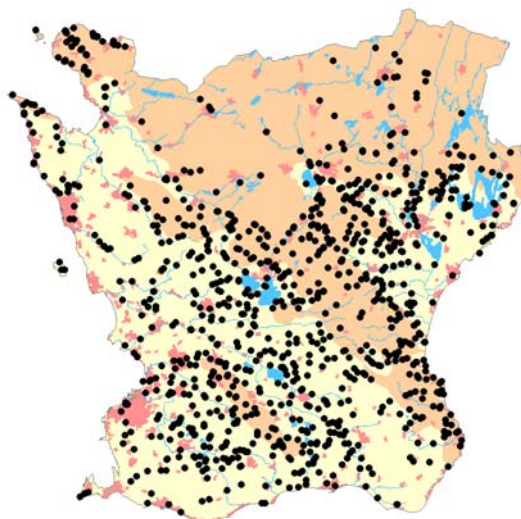
Gulsippa *Anemone ranunculoides*

Gulsippa är lätt att känna igen när den blommar med sina matta gula blommor, ofta två tillsammans. När den inte blommar kan man skilja den från den nära släktingen vitsippa *A. nemorosa* genom att gulsippan har nästan oskaftade stjälkblad medan vitsippans stjälkblad är tydligt skaftade. Liksom vitsippan bildar gulsippan gärna stora bestånd genom sina krypande jordstammar. Gulsippan är mera krävande än vitsippan men är bara ängslövs-kogen tillräckligt näringsrik och har ett högt pH-värde, växer de gärna tillsammans.

Gulsippan finns i Sverige upp till Jämtland med saknas i många landskap. Det är bara i Skåne och på Gotland som gulsippan är relativt vanlig. I Skåne tycks den till och med ha blivit vanligare sedan den förra inventeringen. Att den under Projekt Skånes Flora blivit noterad i 699 rutor tyder på en ökning på omkring 25 %.

Gulsippa enl. Atlas över Skånes Flora 1985

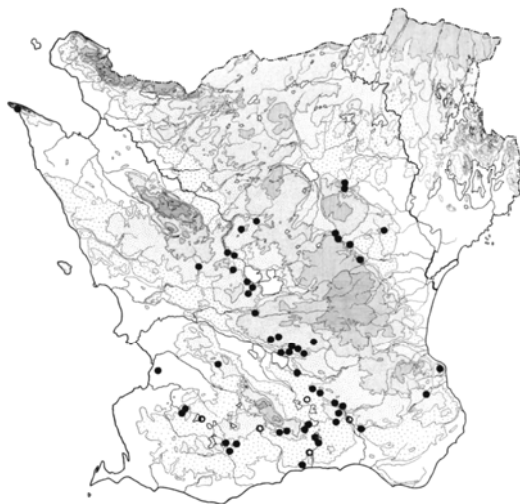

Gulsippa enl. Floran i Skåne 2007

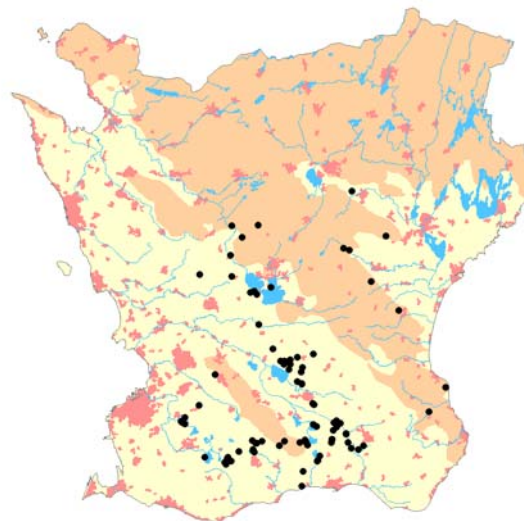
Strävlost *Bromopsis benekenii*

Strävlost tillhör de riktigt exklusiva, bredbladig lundgräsen i vår flora. Den är högvuxen och har en yvig vippa med stora småax och långa borst. Den översta bladslidan är kort finhårig medan den är utspärrat långhårig på den än mera sällsynta släktingen skugglost *B. ramosus*. Båda trivs bäst i ljusöppna, glesa ängslövskogar.

Strävlost är ett sällsynt gräs i södra Sverige. I Skåne var den fram till mitten av 1900-talet känd från färre än 25 lokaler men antalet växtplatser har alltsedan dess, glädjande nog, ökat stadigt (med omkring 25 %) så att den under Projekt Skånes Flora blev noterad i hela 61 inventeringsrutor. Strävlostan förefaller vara väldigt stabil på många platser. De flesta av lokalerna från Weimarcks inventering kan återfinnas på utbredningskartan från den nya inventeringen. Trots ökningen i Skåne är strävlostan klassad som Sårbar (VU) i *Rödlistade arter i Sverige 2005*.

Strävlost enl. Atlas över Skånes Flora 1985

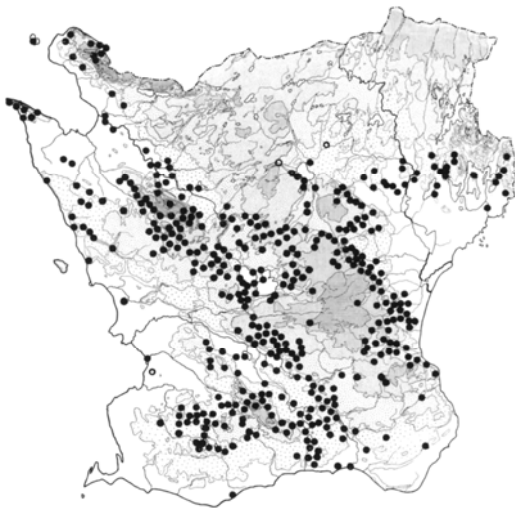
Strävlost enl. Floran i Skåne 2007

Sydlundarv *Stellaria nemorum* ssp. *montana*

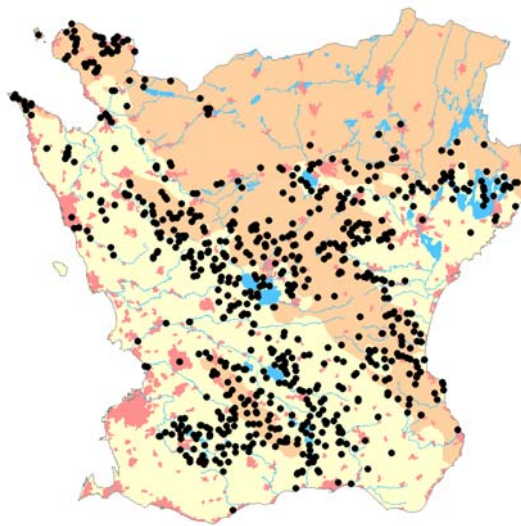
Sydlundarv är en nejlikväxt som är nära släkt med vanliga växter som grässtjärnblomma och våtarv. Den har vita stjärnformade blommor och äggrunda blad med hjärtformad bladbas. De nedre bladen är skaftade medan de övre är oskaftade. Sydlundarv växer i lundar och skogar på fuktig, mullrik mark och blommar i juni och juli.

Sydlundarv finns nästan endast i den sydligaste delen av vårt land. Längre norrut är det en annan underart, nordlundarv *S. nemorum* ssp. *nemorum* som dominerar. Underarterna skiljer man lättast genom att studera mogna frön under lupp. Sydlundarv har frön med hullingförsedda papiller medan de är rundade hos nordlundarv. Sydlundarv är en ganska vanlig växt i de skånska ädellövskogarna. Under Projekt Skånes Flora har den hittats i 534 inventeringsrutor vilket tyder på att den ökat något (ca 25 %) sedan mitten av 1900-talet.

Sydlundarv enl. Atlas över Skånes Flora 1985

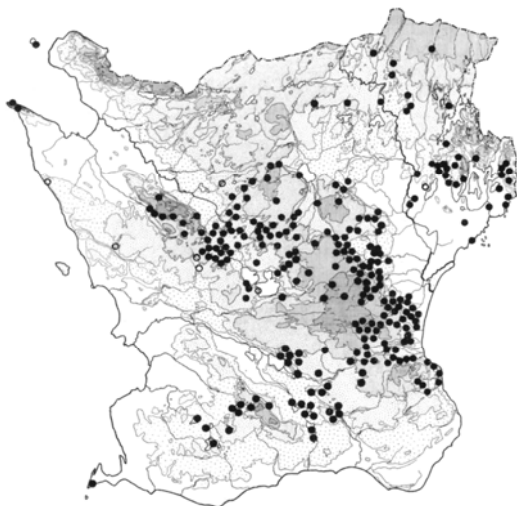

Sydlundarv enl. Floran i Skåne 2007

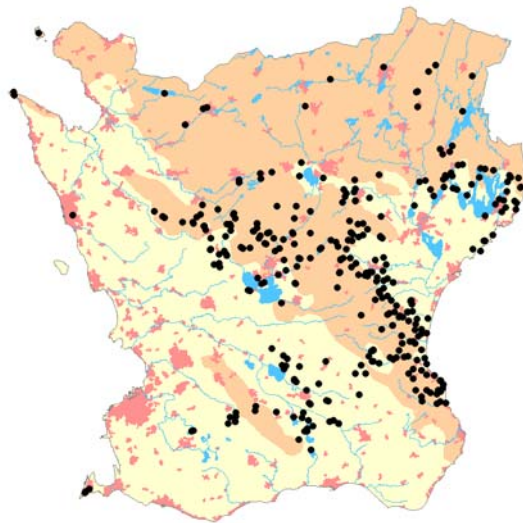
Tandrot *Cardamine bulbifera*

Tandrot är en korsblommig ört som är nära släkt med våra bräsmor. Den har ljust lila eller rosa blommor i en kort klase. De nedre bladen har 2–4 grovt och grunt tandade småblad. Det svenska namnet anspelar på att jordstammen har tandlika, köttiga fjäll. Tandroten sätter sällan frö utan sprids mest vegetativt med jordstammarna och de brunviolettera groddknopparna som bildas i bladvecken.

Tandrot växer i södra och mellersta Sverige men är i de flesta landskapen en ganska sällsynt art. Förutom att den finns i mullrika lövskogar, är den då och då odlad och förvildad. Under Projekt Skånes Flora är tandrot noterad från 246 rutor. Utbredningen är i stort sett densamma som den var under Weimarcks inventering och den förefaller vara lika vanlig nu som då.

Tandrot enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Tandrot enl. Floran i Skåne 2007

Havsstrandäng

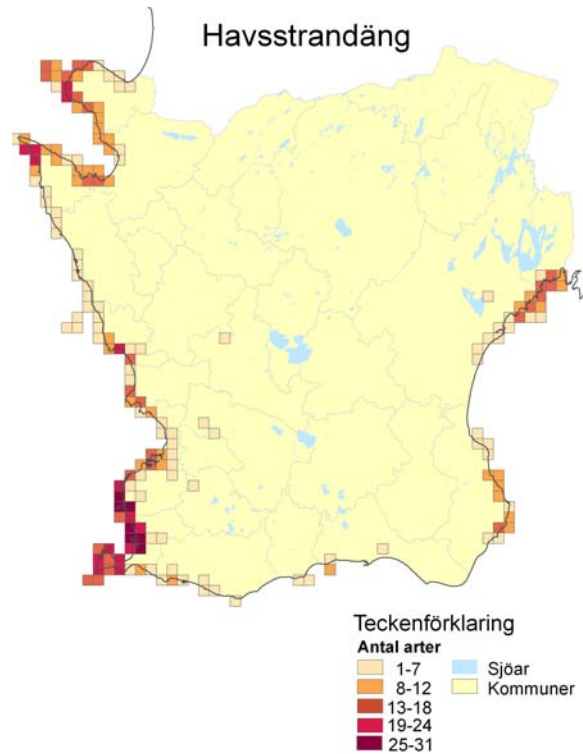
Havsstrandäng finns utmed flacka kustavsnitt och utgörs av de delar som någon gång översvämmas av havsvatten. De är därför påverkade av salt och de växter vi finner här är anpassade till att kunna klara av att växa i denna miljö. Dessutom är de flesta havsstrandväxter beroende av hävd, idag främst i form av bete. Många av strandängens arter är små och lågvuxna och försvinner snabbt om ängen växer igen till följd av dålig eller upphörd hävd.

På havsstrandängen kan man urskilja två huvudzoner: en yttre som översvämmas regelbundet vid högvatten och en inre som bara översvämmas vid extrema högvatten. Den yttre zonen brukar benämnas salttågszonen efter salttåg *Juncus gerardii*, som är en vanlig växt på nästan alla havsstrandängar. Andra växter som är typiska för denna zon är t.ex. krypven *Agrostis stolonifera*, saltgräs *Puccinellia capillaris*, revigt saltgräs *P. maritima*, havssälting *Triglochin maritima* och saltnarv *Spergularia salina*. Den inre zonen, som brukar vara mycket artrik och varierad, kallas rödsvingelzonen efter gräset rödsvingel *Festuca rubra* som dominerar här. Det är i denna zon man kan finna exempelvis smultronklöver *Trifolium fragiferum*, strandnål *Bupleurum tenussumum*, strandmalört *Seriphidium maritimum*, glesstarr *Carex distans* och rörsvingel *Festuca arundinacea* ssp. *arundinacea* och rariteter som ängskorn *Hordeum secalinum* och ormax *Parapholis strigosa*. I s.k. skonor, sänkor i strandängen där saltvatten samlas och avdunstar, kan man finna de arter som är allra mest salttoleranta t.ex. saltmålla *Atriplex pedunculata* och glasört *Salicornia europaea*.

Havsstrandäng vid Skanör. Foto Sven Waldemarsson.

De skånska havsstrandängarna är speciellt intressanta då vi här har en övergång från äkta havsstrandäng i väster till mera brackvattenpåverkad strandäng i öster. En sådan övergång är även i ett globalt perspektiv mycket sällsynt och gör Skånes havsstrandängar särskilt skyddsvärda. På biotopkartan kan man se att de artrikaste strandängarna finns mellan Malmö och Skanör-Falsterbo men att välutvecklade strandängar även finns på t.ex. Kulla- och Bjäre-halvön samt i nordöstra Skåne utmed kuststräckan norr om Åhus och upp till Blekingegränsen. Några statistiska beräkningar av eventuella frekvensförändringar för våra typiska havsstrandängsarter har inte kunnat genomföras p.g.a. att alltför lite inventeringsmaterial från Weimarcks inventering varit tillgängligt. Generellt förefaller dock de flesta av dessa arter ha klarat sig bra. De tycks vara ungefär lika vanliga nu som på mitten av 1900-talet.

Förekomst av havsstrandäng i Skåne utifrån fynd av 31 karaktärsarter under Projekt Skånes Flora. Varje inventeringsruta är 2,5 × 2,5 km.

Biotop	Faktorer som gynnar biotopen	Faktorer som missgynnar biotopen
Havsstrandäng	Intensivt bete	- Igenväxning till följd av minskat eller upphört bete - Befarade ökade vattennivåer till följd av varmare klimat - Eutrofiering av havet

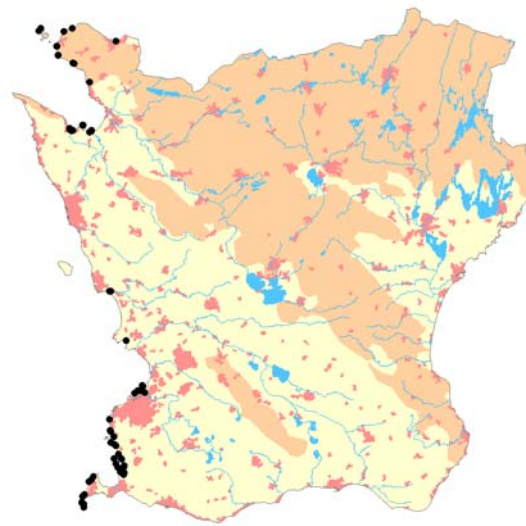
Glasört *Salicornia europaea*

Glasört ger genom sina köttiga, rödaktiga stälkar ett märkligt intryck. Bladen är mycket små och sitter insänkta i stälken liksom de oansenliga blommorna. Glasört är en mållväxt som anpassat sig till extremt salta miljöer då den gärna växer i havsstrandängens skonor där salthalten kan vara mycket hög.

Glasört är en ganska vanlig växt längs den svenska västkusten och den finns även här och där utmed östersjökusten. Så dock inte i Skåne där den endast är känd från de västra delarna. Under Projekt Skånes Flora blev glasört noterad från 39 inventeringsrutor vilket är betydligt fler än de omkring 25 rutor den registrerades från under Weimarcks inventering.

Glasört enl. Atlas över Skånes Flora 1985

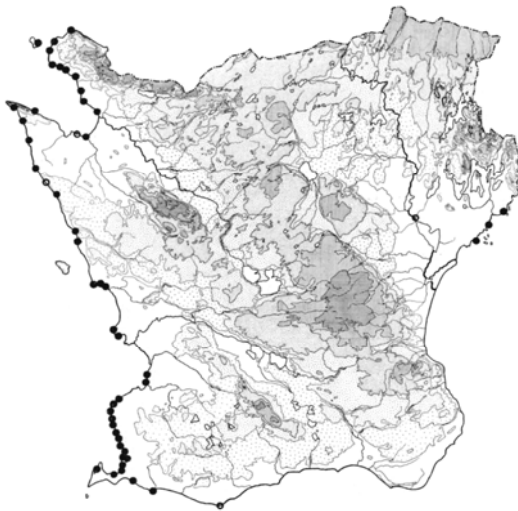
Glasört enl. Floran i Skåne 2007

Dansk skörbjuggsört *Cochlearia danica*

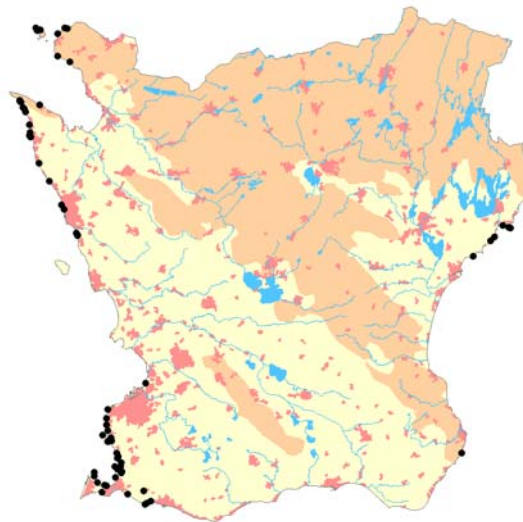
Dansk skörbjuggsört är en småvuxen korsblommig ört som blommar på våren och försommaren. Den liknar skörbjuggsört *C. officinalis* som dock har oskaftade stjälkblad och brukar vara betydligt grövre och ha större blommor och skidor. Hos dansk skörbjuggsört är stjälkbladen tydligt skaftade.

Dansk skörbjuggsört hittar man längs den svenska västkusten och utmed östersjökusten upp till Uppland. Förutom på havsstrandängar kan man även se den på steniga och klippiga stränder. Under Projekt Skånes Flora noterades dansk skörbjuggsört från 48 inventeringsrutor vilket är ungefär lika många som den registrerades från under den förra inventeringen.

Dansk skörbjuggsört
enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Dansk skörbjuggsört enl. Floran i Skåne
2007

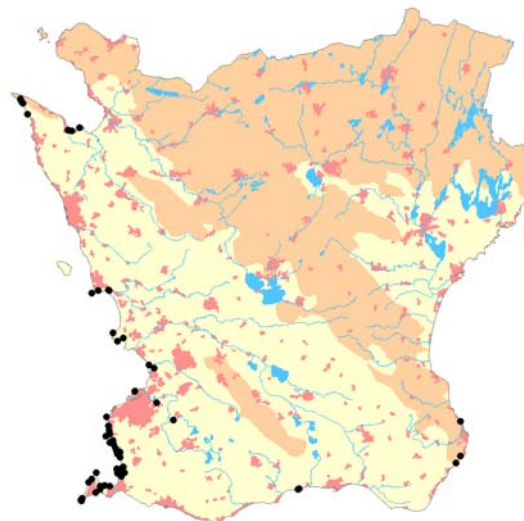
Smal käringtand *Lotus tenuis*

Smal käringtand är en slank, flerårig ärtväxt med gula blommor i en fåblommig flock. Småbladen är smala (minst 4 gånger så långa som breda), spetsiga och något köttiga. Smal käringtand är lik vanlig käringtand *L. corniculata*, som dock är grövre och har bredare blad och fler blommor i flocken. I tveksamma fall kan man skilja arterna åt genom att smal käringtand har korta, tilltryckta hår på foder och blomskåft, medan dessa hår på vanlig käringtand är utspärrade och längre.

Smal käringtand är en sällsynt art i Sverige som förekommer från Bohuslän till sydöstra Skåne. Förutom på havsstrandängar växer den ibland på kustnära ruderatmarker. Under Projekt Skånes Flora hittades den i 41 inventeringsrutor vilket är ungefär lika många som under den förra inventeringen. Smal käringtand är klassad som Hänsynskrävande (NT) i den nationella rödlistan.

Smal käringtand enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Smal käringtand enl. Floran i Skåne 2007

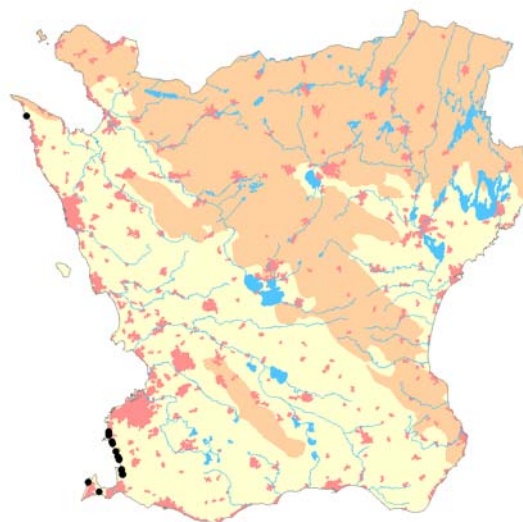
Ormax *Parapholis strigosa*

Ormax är ett lågvuxet, spensligt gräs med smala blad och strån där de enblommiga småaxen sitter insänkta i två rader utmed vippaxeln. Detta lilla gräs kan vara nästan omöjligt att upptäcka förutom under blomningen under juli och augusti då de vita, ganska stora ståndarknapparna avslöjar dess närvaro.

Ormax är en stor raritet i landet och växer bara på havsstrandängar i Skåne. Under Projekt Skånes Flora blev den funnen i 11 inventeringsrutor, vilket är ungefär det samma antalet som under Weimarcks inventering. Dock förefaller den ha funnits på fler lokaler i rutorna förr. På strandängarna strax söder om Landskrona har ormaxet inte gått att återfinna. Ormax är klassat som Starkt hotat (EN) i *Rödlistade arter i Sverige 2005*.

Ormax enl. Atlas över Skånes Flora 1985

Ormax enl. Floran i Skåne 2007

Främmande arter

Främmande arter är inget växtsamhälle utan en beteckning på invandrade arter som vi inte betraktar som "fullvärdiga" medlemmar i vår flora. Beteckningen är på många sätt oegentlig med tanke på att merparten av de växter som påträffats som vildväxande i Skåne har sitt ursprung i andra områden och att mer än 20 % av de växter som vi betraktar som bofasta idag, har kommit hit på ett eller annat sätt under de senaste 250 åren. Många av dessa har från början odlats medan andra har kommit in genom t. ex transporter och import av gräsfrön och spannmål.

Merparten av de främmande arter som påträffats i Skåne har uppträtt högst tillfälligt, knappt 30 % har blivit bofasta i landskapet. Av dessa nyinvandrade växter är det många som få människor idag skulle betrakta som främmande inslag i vår flora. Dock finns det ett mindre antal arter som kommit till Skåne i sen tid och under de senaste decennierna spridit sig så kraftigt att de kommit att betraktas som ett problem t. ex. genom sin giftighet eller genom att de etablerat sig i mera naturlig vegetation och på så sätt blivit ett hot mot vår ursprungliga flora. Detta är arter som brukar kallas invasiva arter och som behandlas speciellt i länsstyrelsens rapport *Invasiva kärlväxter i Skåne*. Exempel på arter som i denna sistnämnda rapport illustreras med kartor från Weimarcks inventering och Projekt Skånes Flora är amerikansk dunört, jättebalsamin, jätteloka, palsternacka, kanadensiskt gullris och vresros. Här ges endast några ytterligare exempel på invandrade arter som haft en stark ökning sedan Weimarcks inventering.

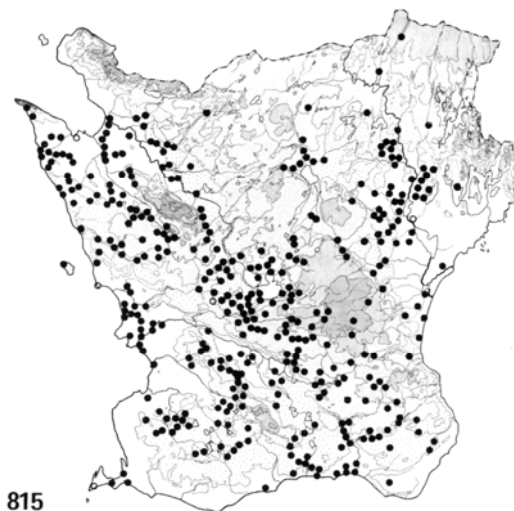
Druvfläder *Sambucus racemosa*

Druvfläder skiljer sig från fläder *S. nigra* genom sina gulgröna blommor i en äggformig kvast och sina klart röda bär. Den är idag tämligen allmän i Sverige norrut till Ångermanland. Druvfläder är från början en odlad prydnadsbuske. Den förvildar sig lätt med fågelspridda frön och är nu fullständigt naturaliserad i t.ex näringsrika skogar och på hyggen. Den är uppenbarligen starkt gynnad av såväl avsiktlig som oavsiktlig kvävegödsling.

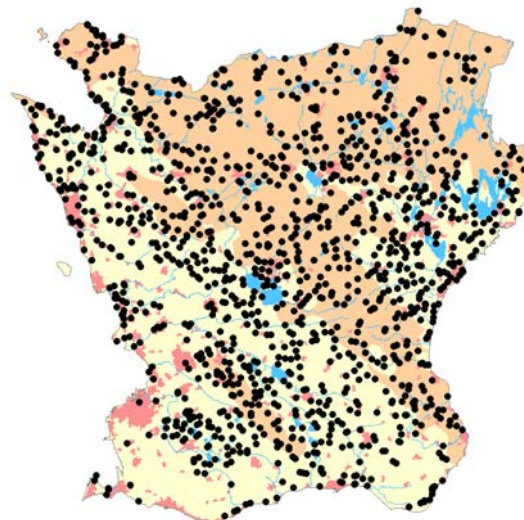

Druvfläder innehåller en del giftiga ämnen. Detta gäller särskilt fröna som innehåller bitterämnen med slemhinneirriterande effekt. Råa bär kan orsaka magont med diarré och kräkningar. Kokta bär är däremot giftfria och det finns äldre recept på hur den kan användas som sylt och gelé.

Sedan Weimarcks inventering har druvflädern ökat med mer än 75 % i Skåne. Under Projekt Skånes Flora blev den funnen i 1074 inventeringsrutor och är i många trakter nu en av våra vanligaste vildväxande buskar.

Druvfläder enl. Atlas över Skånes Flora 1985

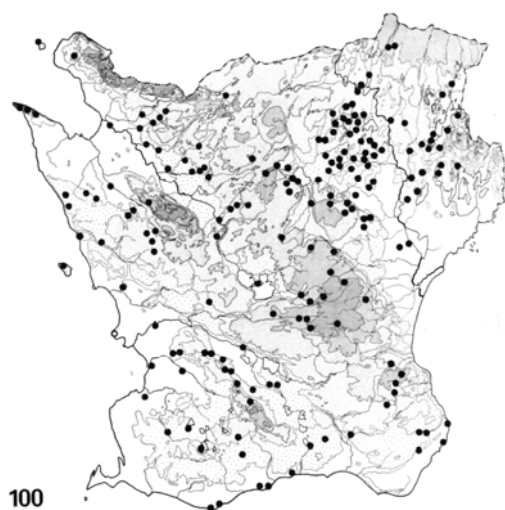

Druvfläder enl. Floran i Skåne 2007

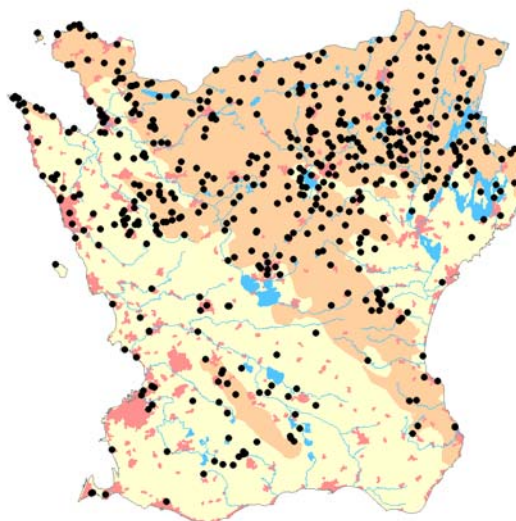
Syltåg *Juncus tenuis*

Syltåg är ett tåg med gles blomställning där de nedre stödbladen är karaktäristiskt mycket längre än blomställningen. Kalkbladen är spetsiga och oftast längre än den äggrunda kapseln.

Syltåg kom in till vårt land med vallfrö eller säd från Nordamerika under senare delen av 1800-talet. Till Skåne är den inkommen med transporter och uppgiven första gången 1918 från Barsebäck. Därefter är den framförallt spridd från ett spridningscentrum i nordöstra Skåne och nu helt naturaliserad på exempelvis skogsbilvägar, fuktiga grusplaner, grustagsbottnar, stigar på magra naturbeten och på oligotrofa sandstränder. Syltåg visar i Skåne en ökning med mer än 75 % och den är uppenbarligen ännu under stark spridning. Under Projekt Skånes Flora blev den noterad i 436 inventeringsrutor vilket kan jämföras med de omkring 150 lokaler som den blev funnen på under Weimarcks inventering.

Syltåg enl. Atlas över Skånes Flora 1985

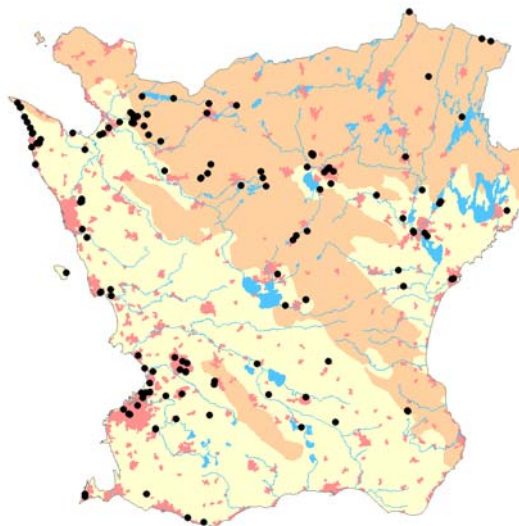
Syltåg enl. Floran i Skåne 2007

Malörtsambrosia *Ambrosia artemisiifolia*

Malörtsambrosia är en ettårig, korgblommig växt med små, oansenliga blommor i täta, axlika samlingar och dubbelt parflikiga, malörtsliknande blad. Den blommar sent på växtsäsongen och hinner förmodligen inte att sätta mogna frön.

Malörtsambrosia är ursprunglig i Nordamerika och var tidigare en mycket ovanlig adventivväxt i Skåne, känd endast från några få äldre fynd. I början av 1990-talet blev den uppmärksammas som ogräs i trädgårdar, troligen spridd med fågelfrö då den oftast blev funnen i anslutning till fågelfröautomater. Sedan de första fynden gjordes, blev den under Projekt Skånes Floras inventering funnen i 106 inventeringsrutor. Troligen är mörkertalet stort då det inventeringsarbete som gjorts i villaträdgårdar är starkt underrepresenterat. Malörtsambrosia karterades inte under Weimarcks inventering.

Malörtsambrosia är mycket starkt allergiframkallande och kan ge astma. I Amerika och Sydeuropa är det en av de vanligaste växterna som orsakar pollenallergi. Om ett mildare klimat gör att arten får möjlighet att sätta frö även hos oss och på så sätt få en ökad spridning, finns en uppenbar risk att ambrosiaallergi kan komma att utvecklas även hos oss.

Malörtsambrosia enl. Floran i Skåne 2007

Litteratur

- Anderberg, A. & Anderberg, A.-L., 2007. *Den virtuella floran*.
><http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html><. Naturhistoriska Riksmuseet.
- Gärdenfors, U. (ed.) 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Mossberg, B. & Stenberg, L., 2003. *Den nya nordiska floran*. Stockholm.
- Olsson, K.-A. m. fl. (red.), 2003. *Floran i Skåne. Vegetation och utflyktsmål*. Lund.
- Tyler, T. m.fl. (red.), 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lund.
- Tyler, T. & Olsson, K.-A. 1997. Förändringar i Skånes flora under perioden 1938–1996 – statistisk analys av resultat från två inventeringar. *Svensk. Bot. Tidskr.* 91: 143–185.
- Weimarck, H., 1963. *Skånes Flora*. Lund.
- Weimarck, H. & Weimarck, G., 1985. *Atlas över Skånes Flora*. Lund.

Denna rapport vill på ett populärt sätt sprida kunskap och information om förändringar i vår växtvärld genom att presentera ett antal utvalda växtsamhällen som är av intresse för naturvården t.ex. kalkfuktängar, sandstäpp och ängslövskogar. Varje växtsamhälle åtföljs av en presentation av några typiska växter tillsammans med foton och utbredningskartor från förr och nu. Förhoppningsvis kan denna rapport väcka intresse för och öka medvetenheten om de förändringar, både positiva och negativa, som floran ständigt genomgår.